

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU  
Liiketalouden koulutusohjelma / Palveluyrittäjyys

Kari Stenman

Musta Torstai

Summan tehtaan lopettaminen traumaattisen kriisin ja urakehityksen näkökulmasta

Opinnäytetyö 2010

## TIIVISTELMÄ

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

Palveluyrittäjyys

STENMAN, KARI	Musta Torstai, Summan tehtaan lopettaminen traumaattisen kriisin ja urakehityksen näkökulmasta
Opinnäytetyö	49 sivua + 2 liitesivua
Työn ohjaajat	lehtori Sinikka Pekkalin, lehtori Ari Lindeman
Kesäkuu 2010	
Avainsanat	selviytyminen, traumaattinen kriisi, ura-ankkurit

Tutkimuksen tavoitteena oli analysoida, miten Summan tehtaalta vuonna 2007 irtisanottu ihminen selviytyy koettuaan traumaattisen kriisin. Toinen tavoite oli selvittää, millainen ura-ankkuri kullakin tutkittavalla oli.

Työn teoriaosuudessa käsitellään traumaattista kriisiä, narratiivista tutkimusmenetelmää sekä ura-ankkureita. Tutkimusmenetelmä oli laadullinen. Kvalitatiivisen tutkimukselle tyypilliseen tapaan tämänkään tutkimuksen tulokset eivät ole yleistettävissä, vaan ne mahdollisesti antavat kehittämisehdotuksia tulevaisuuden vastaavanlaisten tapausten varalle.

Uutinen Summan paperitehtaan yhtäkkisestä lopetuksesta 25.10.2007 aiheutti tehtaan henkilökunnalle traumaattisen kriisin. Tutkija valitsi viisi työntekijää, jotka alkoivat pitää päiväkirjaa tunnoistaan. Päiväkirjamerkintöjä tutkittavat tekivät kuusi kuukautta eli huhtikuun 2008 loppuun. Tutkija sai päiväkirjat haltuunsa toukokuussa 2008. Tämän jälkeen tutkija alkoi analysoida narratiiveja.

Tutkimuksen mukaan ainoastaan tapaus E oli siirtynyt uudelleensuuntautumisvaiheeseen huhtikuun 2008 loppuun mennessä. Loput tutkittavat olivat vielä todellisuuden hyväksymisvaiheessa. Tutkittavien ura-ankkurit olivat seuraavanlaisia: kahdella oli turvallisuus ja pysyvyys-ankkuri, ja muiden tutkittavien olivat omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu, elämän kokonaistasepainon etsimisen sekä ammatillisuus-funktionaalisuuden ankkuri.

## ABSTRACT

KYMENLAAKSON AMMATTIKORKEAKOULU

University of Applied Sciences

Business Administration

STENMAN, KARI            Black Thursday, Summa Mill Closure from a Traumatic Crisis and  
   Career Development Perspective

Bachelor's Thesis        49 pages and 2 pages of appendices

Supervisor                Sinikka Pekkalin, Senior lecturer, Ari Lindeman, Senior lecturer

June 2010

Keywords                 survival, traumatic crisis, career anchors

The study aimed to analyze how people whose employment terminated at Summa mill in 2008 cope with the experience a traumatic crisis. One of the goals of this thesis was to show what kind of career anchors each case has.

The theory part gives insight into traumatic crisis, narrative research and career anchors. The research method was qualitative. Results of this study cannot be generalized, but they may provide clues to the future development of similar cases in reserve.

Sudden news of Summa paper mill shut-down on 25 October 2007 resulted in a traumatic crisis to the factory staff. Researcher selected five employees who began to keep a diary of feelings. Participants/Subjects made diary entries six months or until the end of April 2008. The researcher received the diaries over in May 2008. Subsequently the researcher began to analyze the narrative.

The study shows that only case E was transferred to re-orientation stage in April of 2008 at the latest. The remaining participants/subjects were still at the processing stage. The career anchors investigated were security/stability, service/dedication, life style and technical/functional.

## SISÄLLYS

1 JOHDANTO .....	5
2 SUOMEN METSÄTEOLLISUUS .....	6
2.1 Paperiteollisuuden kujanjuoksu .....	6
2.2 Stora Enson Amerikan seikkailu .....	8
2.3 Kuinka paljon on tarpeeksi? .....	9
3 METODOLOGISET VALINNAT JA TUTKIMUKSEN TOTETTAMINEN.....	10
3.1 Laadullinen tutkimus.....	10
3.2 Tutkimuksen tavoite.....	13
3.3 Tutkimuksen näyte .....	13
3.4 Tutkimusmenetelmät .....	14
3.5 Aineiston kerääminen ja analysointi .....	14
4 TRAUMAATTISEN KRIISI JA URA-ANKKURIT .....	15
4.1 Traumaattisen kriisin vaiheet.....	15
4.2 Ura-ankkurit.....	18
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET .....	20
5.1 Tapaus A .....	21
5.2 Tapaus B .....	25
5.3 Tapaus C .....	28
5.4 Tapaus D.....	31
5.5 Tapaus E .....	35
6 TAPAUSTEN VERTAILU JA JOHTOPÄÄTÖKSET .....	39
7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS.....	43
8 POHDINTAA.....	44

## LÄHTEET

## LIITTEET

Liite 1. Saatekirje

Liite 2. Sopimus päiväkirjan käytöstä tutkimuksessa

## 1 JOHDANTO

Torstaina 25.10.2007 kello 8.55 tuli shokkiuutinen, jossa kerrottiin Stora Enson Summan tehtaan yhtäkkisestä lopettamis päätöksestä, monen maailma romahti. Tutkija itse koki myös voimakkaan shokkireaktion, jossa sydän hakkasi raivoisasti ja polvet olivat pettää alta.

Muutama päivä tästä mustasta torstaista eteenpäin tutkija kauhisteli Businessakatemiassa Summan tehtaan työntekijöiden kohtaloa, jolloin lehtori Harri Ala-Uotila ehdotti, että tekisin aiheesta opinnäytetyön. Hänen ideansa oli, että viisi traumaattisen kriisin kokenutta tehtaalaista pitäisivät päiväkirjaa tunnoistaan. Tutkija otti yhteyttä tuntemiinsa ihmisiin ja pian tutkittavat alkoivat pitää päiväkirjaa. Sen kirjoittaminen jatkui aina huhtikuun 2008 loppuun, eli narratiiveja saatiin kuuden kuukauden ajalta.

Tämän tutkimuksen tavoite on tutkia ihmisen selviytymistarina, traumaattisen kriisin alkushokista uudelleensuuntautumiseen. Tässä laadullisessa tutkimuksessa tarkastellaan sitä, miten ihmiset reagoivat kohdattuaan tällaisen kriisin. Tutkittavien narratiiveista tutkija pyrki myös selvittämään, mikä on kunkin tutkittavan hallitseva ura-ankkuri.

Tutkija sai haltuunsa tutkittavien narratiivit toukokuussa 2008. Itse opinnäytetyön työstäminen alkoi syksyllä 2008. Työ oli pitkiä aikoja jumissa, mihin ei ollut pienimpänä syynä aiheen henkilökohtaisuus. Tutkija katui, että oli valinnut näin vaikean ja omia henkisiä voimavaroja kuluttavan aiheen. Lopulta tutkija päätti, että työ oli edennyt jo niin pitkälle, ettei ollut mitään järkeä enää vaihtaa opinnäytetyön aihetta. Työ valmistui keväällä 2010.

Tutkija kävi keväällä 2008 neuvotteluja työvoimaviranomaisten kanssa opinnäytetyön hankkeistamisesta. Paikallisen työ- ja elinkeinotoimiston johtaja ei pitänyt sitä tarpeellisena, joten tästä ei tullut hankkeistettua opinnäytetyötä. Tutkijan mielestä työstä olisi ollut hyötyä työvoimaviranomaisille mahdollisten tulevien tragedioiden käsittelyssä.

## 2 SUOMEN METSÄTEOLLISUUS

Metsien teollisen hyväksikäytön historia Suomessa alkaa jo 1500-luvulta vesisahoista, mutta vasta 1700-luvulla sahojen tekniikan kehityttyä sahatavaraa alettiin viedä pieniä määriä ulkomaille. 1800-luvulle tultaessa sahatavaran merkitys oli kuitenkin verrattain vaatimaton, sillä kaksi kolmasosaa kaikesta puutavaran viennistä oli polttopuuta. Sahateollisuuden varsinainen nousu tapahtui 1800-luvun puolivälissä kun höyryvoima keksittiin. Sahateollisuuden tuotanto saavutti jo tuolloin sen tason, jolla se on sotavuosia lukuun ottamatta pysytellyt nykypäiviin asti. Sahateollisuudesta nousun myötä alkoi Suomen metsäteollisuuden voimakas kehittyminen. (Metsäteollisuuden tietopalvelu 2009.)

Suomen ensimmäinen paperikone otettiin käyttöön Tampereella 1842. Tämän jälkeen kaikki käsipaperitehtaat ymmärsivät paperikoneen paremmuuden ja paperintekotaito koneellistui. 1910-luvulle mennessä Suomeen oli syntynyt voimakas ja monipuolinen puunjalostusteollisuus. Se käsitti noin 600 sahaa, 3 vaneritehdasta, 17 sellutehdasta sekä 25 paperitehdasta. Vaneriteollisuus alkoi kehittyä 1910-luvulla, kuitulevyteollisuus 1930-luvulla ja lastulevyteollisuus 1950-luvulla. 1900-luvun alkupuolella Suomen vientiä hallitsi sahatavara. Puutuoteteollisuuden tuotteiden osuus maan kokonaisviennin arvosta vuosina 1910 - 1914 oli 52 %, massa- ja paperiteollisuuden tuotteiden 19 %, maataloustuotteiden 17 % sekä muiden tuotteiden 12 %. Vuosikymmenien kuluessa Suomen talouden ja viennin rakenne monipuolistui ja metsäteollisuuden osuus viennistä pieneni. Alan tuotannon ja viennin määrä kuitenkin moninkertaistui 1900-luvun aikana. (Metsäteollisuuden tietopalvelu 2009.)

### 2.1 Paperiteollisuuden kujanjuoksu

Vihreän kullan maassa ei monikaan vielä 2000-luvun alussa uskonut, että yksi kansakunnan hyvinvoinnin kulmakivistä eli metsäteollisuus ajautuu seuraavina vuosina lähes ylitsepääsemättömiin vaikeuksiin. Koko kriisin siemen kylvettiin tosin jo 1980-luvun lopulla, sillä viimeisen 20 vuoden ajan metsäteollisuus on

käsittämättömällä tavalla laiminlyönyt investoinnit tutkimus- ja tuotekehitykseen. Metsäjättien panostus tutkimus- ja tuotekehittelyyn on ollut ainoastaan alle prosentin luokkaa liikevaihdosta. Monien asiantuntijoiden mielestä myös rajut kapasiteettien lisäykset 2000-luvun alussa olivat suuri virhearvio. (Paperiliitto 2009.) Myös entinen valtionvarainministeri, koulutukseltaan puunjalostusinsinööri Iiro Viinanen toteaa, että suomalainen paperiteollisuus laiminlöi tottaalisesti tuotekehittelyyn. Se jäi markkinoilla pahasti jälkijunaan syytämällä maailmalle halpaa bulkkitaavaraa, niin paljon kuin koneista irti lähti. Tämän tuloksena miljardien investoinnit valuivat hukkaan ja massatyöttömyys levisi moneen perinteiseen puunjalostuksella eläneeseen paikkakuntaan. Metsäteollisuus ei myöskään ymmärtänyt sitä, ettei euroon siirtymisen jälkeen valtio voinut enää pelastaa paperiteollisuutta devalvoimalla. (Viinanen 2009.)

Yhdysvaltojen autoteollisuus on osin samoista syistä ajautunut konkurssin partaalle. Tämä valtava teollisuuden haara on jättänyt tutkimatta tulevaisuuden visiot. Sen ydinongelma on malliston vääränlaisuus ostajien ja ajan tarpeisiin. Autojätit ovat jääräpäisesti jatkaneet yli kaksikymmentä litraa sadalla kilometrillä syövien suurien katumaastureiden tuotantoa. Näin siitäkin huolimatta, että jo aiemmin visioitiin, että polttoaineiden hinnat ja ympäristötietoisuuden lisääntyminen muuttaisivat amerikkalaisten automieltymyksiä. Tämä taas on johtanut autoteollisuuden suuriin taloudellisiin vaikeuksiin, kun ei ole nähty esimerkiksi kuluttajien ympäristöarvojen muutosta. (Uusi Suomi 2008.)

Handelsbankenin sijoitusanalyytikko Sampo Timonen toteaa, ettei metsäteollisuudessa ole kysymys perinteisestä kustannuskriisistä. Hänen mukaansa tuotantokustannukset eivät ole nousseet inflaatiota nopeammin. Sampo Timosen mielestä koko kriisi on metsäyhtiöiden omaa syytä. Metsäyhtiöt rakensivat 2000-luvun vaihteen noususuhdanteessa velkarahalla uusimalla kapasiteettia kaikkialla maailmassa. Stora Enso ja UPM lähtivät tuolloin valloittamaan Pohjois-Amerikkaa, M-real investoi Ruotsiin ja Keski-Eurooppaan. Kasvumahdollisuudet näyttivät erinomaisilta. Teleoperaattorit ja it-yritykset mainostivat suurella volyyymilla tuotteitaan, ja paperille riitti kysyntää. Mutta yhtäkkiä IT-kupla puhkesi ja paperin kysyntä romahti. "Ongelmana on se, että hinnat ovat polkeneet paikoillaan, vaikka kustannukset ovat nousseet. Se johtuu siitä, ettei

metsäteollisuuden tuotteiden kysyntä vastaa niitä odotuksia, joiden varaan uutta kapasiteettia rakennettiin vuosina 1999–2000", Timonen sanoo. (Suomen Kuvalehti 2008.)

Pitkään metsäteollisuuden johto- ja konsulttitehtävissä toiminut Pekka P. Rantala ei sanojaan säästele arvioidessaan teollisuuden tilaa. Vaikka talouden syöksy on globaalia, sillä on kotimaiset erityispiirteensä. Pekka P. Rantalan mielestä varsinkin metsäyritystenjohtajat ovat syyllisiä metsäalan katastrofiin. Elementtejä katastrofiin ovat hänestä tulevaisuusvision heikkous, aggressiivinen pyrkimys maailman huippujen joukkoon, kotikentän laiminlyönti ja ulkomaisen omistukseen mukanaan tuoma kvartaalijohtaminen. Juuri kvartaalitaloutta hän pitää liian lyhytjänteisenä toimintana. Eli ei nähdä metsää puilta. Lisäksi etäisyys perinteiseen suomalaiseen yhteistyön kulttuuriin on kasvanut. (Taloussanomat 2009.)

## 2.2 Stora Enson Amerikan seikkailu

Tällä vuosituhannella Pohjois-Amerikan valloitusretken tehnyt ruotsalaissuomalainen metsäjähti Stora Enso joutui unohtamaan ikivanhan kauppiaiden kultaisten säännön. Stora Enso osti vuonna Consolidated Papers -yhtiön vuonna 2000 kalliilla ja myi vuonna 2007 erittäin halvalla. Amerikan herkut myynyt yhtiön johto ilmoitti kannattavuuden kohentamiseen tähtäävistä tervehdyttämistoimista Suomessa ja Ruotsissa. Vieläkään ei kukaan tunnu varmasti tietävän, kuinka paljon Amerikan seikkailu tuli Stora Ensolle todellisuudessa maksamaan. Se on varmaa, että kyseinen katastrofaalinen kauppa joudutti tehtaiden sulkemisia, myyntiaikeita ja irtisanomisia yhtiön kotikonnuilla. Eri arviot yhtiön kokemista tappioista liikkuvat 2 -6 miljardin välillä. Taloussanomat laskivat vuonna 2008, että kauppojen tappio oli lähes 5 miljardia euroa. (Taloussanomat 2008). Näiden lukemien jatkoksi on hyvä kirjata, että sulkiessaan Summan ja Kemijärven tehtaot sekä yhden paperikoneen Anjalankoskella, eli irtisanoa 1 100 työntekijää, yhtiö aikoi säästää 140–160 miljoonaa euroa vuodessa. Nopealla laskutoimituksella tehtaiden sulkemisesta koituvat säästöt kuittaavat Amerikan tappiot 20–40 vuodessa. (Tekniikka & Talous 2007.)



Tutkijan mielestä Amerikan seikkailun pääarkkitehdillä, silloisella Stora Enson toimitusjohtaja Jukka Härmälällä sen sijaan on mennyt varsin mukavasti. Vuosina 1998–2007 Härmälä sai palkkaa ja palkkaluonteisia etuja yhtiöltä yhteensä 12,5 miljoonaa euroa. Samaan aikaan yhtiön kurssi laski noin kymmenen prosenttia. (Tekniikka & Talous 2008). Ei mene Härmälällä huonosti tänä päivänäkään, sillä hän nousee yli 58 000 euron kuukausieläkkeellään, suomalaisten oloneuvosten kärkeen ellei peräti ykköseksi. Valtavan eläkkeen taustalla ovat huiman korkea palkka ja poikkeuksellisen muhkea eläkeprosentti. Valtioomisteinen Stora Enso teki Härmälän kanssa sopimuksen, jonka mukaan hän saa 66 prosenttia loppupalkastaan eläkkeenä 60 vuoden iästä lähtien. Tavalliset suomalaiset palkansaajat saavat eläkkeenä 60 prosenttia palkastaan 63 vuoden iässä. (Pietiläinen 2009.)

### 2.3 Kuinka paljon on tarpeeksi?

Tutkijalle herää mieleen kysymys, että onko Stora Enson tiedottaminen tehtaiden kannattavuudesta ollut niin avointa kuin demokraattisessa yhteiskunnassa kuuluisi olla. Yhtiön johto ei ole selkeästi kertonut, miten huonosti tai hyvin kannattavia Summan ja Kemijärven tehtaat olivat. Vuonna 2007 yhtiön tavoite oli 13 prosentin tuotto sijoitetulle pääomalle. Vuoden 2007 tammi - syyskuun sijoitetun pääoman tuotto oli 9,4 prosenttia. (Stora Enso 2007). Kuinka paljon on omaisuutta myytävä, menoja leikattava ja sitä kautta aiheutettava massatyöttömyyttä, jotta yhtiö pääsee tulevaisuudessa tavoitteeseensa. Tietävätköhän alan jättien yritysjohtajat itsekään, paljonko on tarpeeksi omistajille?

Tehtaiden sulkemispäätösten aikaan vuonna 2007 Stora Enson omistajapohja oli seuraava: Suomen valtio 12,3 % osakkeista ja 25 % äänistä; Knut ja Alice Wallenbergin sukusäätiö 7,4 % osakkeista ja 24 % äänistä; Kela 3,4 % osakkeista ja 10 % äänistä; Varma 1,5 % osakkeista ja 2 % äänistä; Marianne ja Marcus Wallenbergin säätiö 0,6 % osakkeista ja 2 % äänistä; Keskinäinen Eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen 1 % osakkeista ja 1,6 % äänistä; MP-yhtiöt (Werner von Seydlitz) 0,7 % osakkeista ja 1,5 % äänistä; Henki-Sampo 0,4 % osakkeista ja 1,4 % äänistä. (Eduskunta). Toisin sanoen Suomen valtio ja Kansaneläkelaitos omistivat yhdessä 35 prosenttia Stora Enson äänivallasta.

Nykyisen valtion omistajaohjauspolitiikan mukaisesti suurimman päätäntävalan omistava taho ei puutu millään tavalla yhtiön joskus järjenvastaisiin päätöksiin.

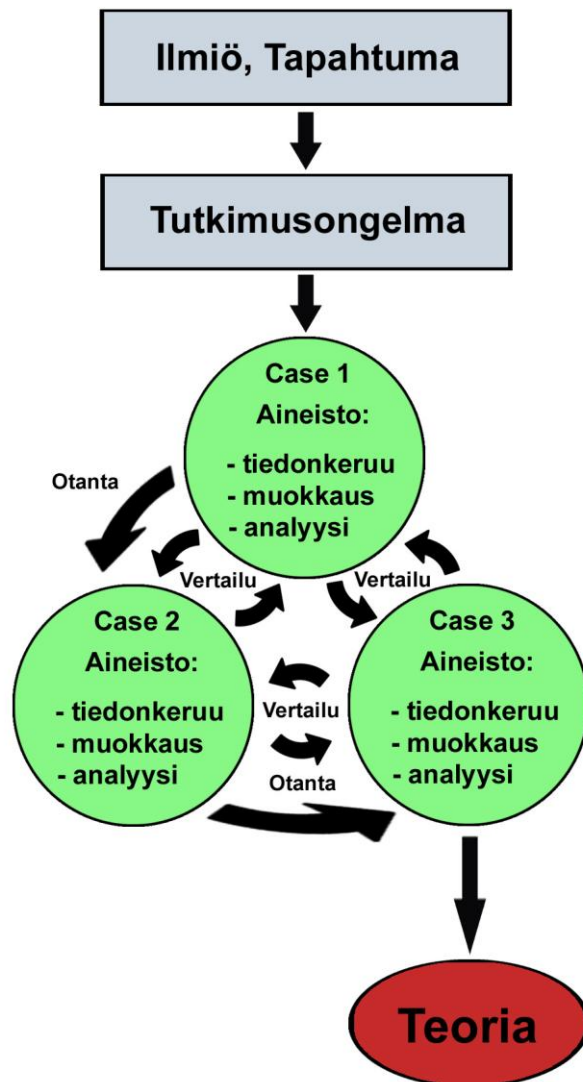
Tampereen yliopiston sosiaali- ja työpolitiikan professori Pertti Koistinen näkee, että rakennemuutoksessa on huomioitava myös eettiset kysymykset, ja sitä kautta yrityksillä on täytyy olla vastuunsa. Hänen mukaansa on mietittävä, miten tehtaat ovat maahamme syntyneet. Yhteiskunnan tuki on ollut kaikkialla ratkaiseva. Myös osaavat työntekijät on kouluttanut yhteiskunta. 1990-luvun alun lamasta Suomi selvisi nopeasti jaloilleen, kiitos joustavan koulutuksen. Yritystoiminta ei ole pelkää taloutta, vaan eettisetkin kysymykset on pidettävä mielessä. Yrityksiäkin koskee vanha periaate, kellä on oikeuksia, sillä on myös velvollisuuksia. (Koistinen 2007,11.)

### 3 METODOLOGISET VALINNAT JA TUTKIMUKSEN TOTETTAMINEN

#### 3.1 Laadullinen tutkimus

Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus on menetelmäsuuntaus, jolla pyritään ymmärtämään syvällisesti tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa käytetään sanoja ja lauseita, kun määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus taas perustuu lukuihin. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa ei pyritä yleistyksiin, vaan tarkoituksena on ymmärtää ja kuvata tutkittavaa ilmiötä. Laadullisessa tutkimuksessa ei ole niin tarkkaa viitekehystä kuin määrällisessä tutkimuksessa. Kvalitatiivisen aineisto analyysi on jaksottainen prosessi, josta puuttuvat määrällisen tutkimuksen tiukat säännöt (kuva 1). Laadullinen tutkimus tutkii yksittäistä ilmiötä, kun taas määrällinen tutkimus ilmiöiden joukkoa. Laadullisessa tutkimuksessa ollaan kiinnostuneita merkityksistä, kuinka tutkittavat näkevät ja kokevat reaalimaailman. Tiedonkeruun ja siitä saatavan tiedon analysoinnin pääasiallinen väline on tutkija itse, jonka kautta reaalimaailma suodattuu tutkimustuloksiksi. Joku viisas on joskus määritellyt kvalitatiivisen tutkimuksen osuvasti: ”Kvalitatiivista tutkimusta on kaikki muu tutkimus paitsi määrällinen tutkimus” eli matemaattisin termein: ”1 – Kvantti = Kvali”. (Kananen 2008, 24–25.)

## Kvalitatiivisen tutkimuksen syklinen malli

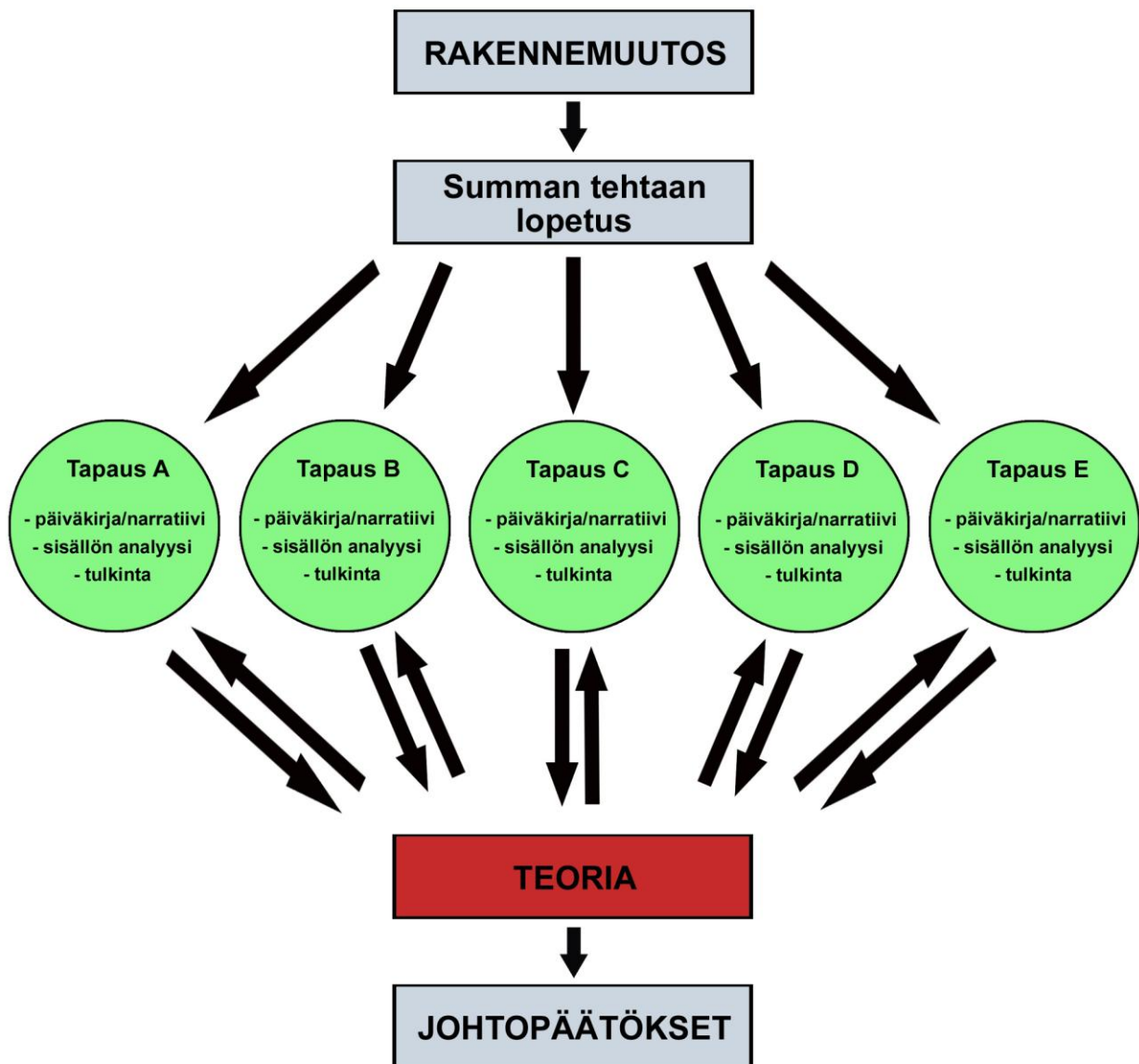


Kuva 1. Laadullisen tutkimusprosessin etenemismalli (mukaillen Flick 2009, 95)

Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen. Tähän sisältyy ajatus, että todellisuus on moninainen. On kuitenkin otettava huomioon, että tutkimuksessa todellisuutta ei voi pirstoa mielivaltaisesti osiin. Tutkijan on mahdollista löytää monensuuntaisia suhteita,

sillä tapahtumat muovaavat samanaikaisesti toinen toistaa. Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tutkimaan tapausta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 1998, 161.)

## Tämän tutkimuksen syklinen malli



Kuva 2. Tämän tutkimusprosessin etenemismalli (Flick. 2009, mukailen Stenman)

Laadullinen tutkimusprosessi perustuu pitkälti tutkijan omaan vaistonvaraiseen näkemykseen, tulkintaan ja järkeilykykyyn. Samasta aineistosta on mahdollista tehdä monenlaisia päätelmiä, jopa sellaisia jotka ovat toisiinsa nähden ristiriitaisia. (Metsämuuronen 2006, 82.)

### 3.2 Tutkimuksen tavoite

Tämän tutkimuksen tavoitteena on tutkia ihmisiä, jotka ovat kokeneet traumaattisen kriisin. Kun Stora Enso 25.10.2007 irtisanoi 438 Summan tehtaan työntekijää, tutkija valitsi viisi henkilöstöön kuuluvaa ihmistä tutkimuksen kohteeksi. Tarkoitus on tutkia ihmisen selviytymistarina, alkushokista uudelleensuuntautumiseen. Opinnäytetyössä tarkastellaan sitä, miten ihmiset reagoivat kohdattuaan tällaisen kriisin.

### 3.3 Tutkimuksen näyte

Kun tutkija kuuli Summan tehtaan alasajosta, syntyi nopeasti idea siitä, että tehtaalaisten tuntemuksia olisi hyvä saada talteen. Otin yhteyttä viiteen tehtaalla työskentelevään henkilöön ja kerroin tutkimusideastani. Kysyin heiltä oliko heillä voimia ja halua osallistua opinnäytetyöhöni pitämällä anonyyminä päiväkirjaa tunnoistaan. Palaute oli yllättävää, sillä jokainen lupautui heti mukaan, sen kummemmin asiaa sulattelemta. Nämä viisi henkilöä olivat traumaattisen kriisin ensivaiheessa, joten päiväkirjan pitäminen täytyi saada mahdollisimman nopeasti käyntiin. Lähetin heille saatekirjeen jossa kehotin heitä kertomaan avoimesti kaikista tunteistaan, joita he olivat kokeneet tämän surullisen tapahtuman johdosta (liite 1). Teimme myös sopimuksen jossa lupasin, että valmiista opinnäytetyöstä ei kukaan voi tunnistaa henkilöitä, jotka ovat olleet päiväkirjan kirjoittajia (liite 2). Sovimme niin, että voin käyttää suoria lainauksia päiväkirjan tekstistä. Tutkittavista henkilöistä käytän nimiä tapaus A, tapaus B, tapaus C, tapaus D ja tapaus E. Ainoa oleellinen asia tutkimuksen kannalta oli päiväkirjanpitäjän ikä ja sukupuoli. Päiväkirjan pitäminen alkoi heti lopettamispäätöksen julkaisemisen jälkeen lokakuun lopussa 2007. Nämä

henkilöt purkivat kirjallisesti tuntojaan huhtikuun 2008 loppuun asti, eli narratiiveja kertyi kuuden kuukauden ajalta.

### 3.4 Tutkimusmenetelmät

Tässä työssä käytettiin narratiivista tutkimusmenetelmää. Narratiivisuus tarkoittaa lähestymistapaa, joka kohdistaa huomionsa kertomuksiin tiedon välittäjänä ja rakentajana. Narratiivinen tutkimus ei pyri yleistettävään tai objektiiviseen tietoon, vaan paikalliseen, henkilökohtaiseen ja subjektiiviseen tietoon.

Narratiivisuuden käsite on alkuaan peräisin latinan kielestä, jonka substantiivi *narratio* tarkoittaa kertomusta ja verbi *narrare* kertomista. Kantasanat ovat Englannin kielessä muuttuneet substantiiviksi *narrative* ja verbiksi *narrate*. Tälle käsitteelle ei ole suomenkielistä vakiintunutta nimitystä, mutta Heikkinen käyttää sanaa *tarinallisuus*, joka on hyvä synonyymi narratiivisuudelle. (Heikkinen 2007, 142.)

Narratiivisuuden käsitettä on käytetty ainakin neljällä erilaisella tavalla tieteellisessä keskustelussa. Sillä voidaan viitata tiedonprosessiin eli tiedon luonteesseen ja tietämisen tapaan, jolloin narratiivisuus on liittynyt usein rakentavaan tiedonkäsitykseen. Narratiivisuuden käsitettä käytetään myös kuvattaessa tutkimusaineiston luonnetta. Kolmannella tavalla voidaan viitata aineiston analyysitapoihin ja neljänneksi käsite on tutkimuskirjallisuudessa usein liitetty narratiivien käytännölliseen merkitykseen. (Heikkinen 2007, 144.)

Tässä tutkimuksessa käytettiin narratiivista analyysimenetelmää, jonka avulla oli tarkoitus etsiä päiväkirjojen kirjoittajien kertomuksista yhteisiä teemoja sekä toisilleen vastakkaisia teemoja (kuva 2). Analyysin tuloksena syntyy tutkittavaa ilmiötä kuvaava yleisempi käsite. (Oulun Yliopisto 2002.)

### 3.5 Aineiston kerääminen ja analysointi

Tutkija sai tutkittavina olevien henkilöiden päiväkirjat haltuunsa toukokuussa 2008. Opinnäytetyön ohjaajan kanssa käytyjen keskusteluiden tuloksena pää-

dyttiin siihen, että jokainen päiväkirja analysoidaan omana tapauksenaan. Eli päiväkirjoja keskenään vertailevaa tutkimusta ei tehtäisi, koska tutkija ei löytänyt tarpeeksi yhteneväisiä ja vastakkaisia teemoja analysoidessaan aineistojen sisältöjä. Joitakin yhteneväisyyksiä tutkija kuitenkin analysoitavasta materiaalista löysi.

#### 4 TRAUMAATTISEN KRIISI JA URA-ANKKURIT

Kun työntekijä irtisanotaan hänestä itsestään riippumattomasta syystä, se koetaan kriisiksi, josta toipuminen voi kestää jopa vuosia. Mitä pidempää työyhteisö on työskennellyt yhdessä, sitä kauemmin muutoksesta toipuminen kestää. Menetyksen ja muutoksen kasautuminen vaikeuttaa selviytymistä. Työpaikan menetyksestä yksilön pitäisi periaatteessa selviytyä, mutta tosielämässä monella irtisanotulla on yhtä aikaa muitakin ongelmia kuin työn loppuminen ja toimeentulon epävarmuus. Mitä vanhemmasta irtisanotusta on kysymys, niin sitä todennäköisempää on se, että hän on aiemmassa elämässään kokenut voimakkaasti stressaavia tilanteita. Näitä voivat olla esimerkiksi avioero, oma tai perheenjäsenen vakava sairaus tai läheisen kuolema. Osalla yksilöistä koetut kriisit ovat lisänneet voimavaroja ja selviytymiskeinoja. Heihin voisi päteä vanha sanonta, mikä ei tapa, se vahvistaa. Toisilla yksilöillä taas kriisejä on kasaantunut liikaa tai monet yhtäaikaiset ongelmat ovat vain liikaa suhteessa voimavaroihin ja irtisanominen voi katkaista selviytymisen. Voimakkaimmin stressiä aiheuttavia ovat juuri tyypilliset suuret kriisit ihmiselämässä, kuten työn tai terveyden menettäminen sekä avioero. (Pojjula & Ahonen 2007, 63–64.)

##### 4.1 Traumaattisen kriisin vaiheet

Kun yksilö tai koko työyhteisö kokee työelämän äkillisen muutoksen, esimerkiksi työpaikan menetyksen, seuraa tästä traumaattinen kriisi. Traumaattinen kriisi etenee yksilötasolla vaiheittain ja se voi kestää yksilöstä riippuen useista kuukausista jopa useisiin vuosiin. Traumaattiset kriisit noudattavat tietynlaista luonnollista kulkua. Kriisin kulussa voidaan liukuvien rajoin erottaa alkushokki-

vaihe, reaktiovaihe, todellisuuden hyväksymisvaihe ja uudelleensuuntautumisen vaihe. (Työterveyslaitos 2005).

### Shokkivaihe

Traumaattinen kriisi alkaa usein lyhytaikaisesta lamaannuttavasta, kaoottisesta alkushokista, jolloin usein torjutaan tapahtunut. Shokkivaihe alkaa heti laukaisevan tilanteen tapahduttua. Tämä vaihe kestää yksilöstä riippuen muutamasta tunnista useisiin vuorokausiin. Shokkivaiheessa ihminen ei kykene vielä käsittämään tapahtunutta tai hän kokonaan kieltää sen. Useissa tapauksissa yksilön reagointi on eräänlaista lamautumista, joka voi näyttäytyä ulospäin tyyneytenä. Ihminen voi tilapäisesti käyttäytyä ”robottimaisen normaalisti”, ikään kuin mitään ei olisi tapahtunut. Ihmisistä osa taas joutuu lyhytaikaiseen kaoottiseen kiihtymystilaan, joka ilmenee huutamisena, raivona, itkuna tai kontrolloimattomana motorisena levottomuutena. Osalla apatia ja levottomuus voivat vaihdella nopeasti. Jälkeenpäin monet eivät pysty muistamaan shokkivaiheen tapahtumia tai sen aikana annettuja ohjeita. (Kansanterveyslaitos 2005.)

### Reaktiovaihe

Shokkivaihetta seuraavalle reaktiovaiheelle on tyypillistä yksilön sisäinen epäjärjestyksen tunne. Myös voimakas vihan tunne on tyypillistä. Tähän vaiheeseen liittyy olennaisesti myös aktiivinen puolustautuminen. Yksilö kokee uhkaa niin kauan kuin on epätietoinen tilanteesta. Tässä vaiheessa janoetaan tietoa ja perusteluja tapahtuneelle. Kun tietoa saa, niin se lisää älyllistä ymmärrystä ja sitä kautta tapahtuneelle annetaan merkitys, jolloin se mahdollistaa taas aktiivisen toiminnan. (Työterveyslaitos 2005.)

Reaktiovaiheessa alkavat traumaattiseen tapahtumaan liittyvät toistumisilmiöt. Traumaattinen tapahtuma toistuu muistikuvina, unissa ja keskusteluissa muiden kanssa. Kun yksilö on traumaattisen kriisin reaktiovaiheessa, hän tarvitsee toistuvaa kuunnelluksi ja välitetyksi tulemisen kokemista. Reaktiovaihe



kestää muutamasta viikosta muutamaan kuukauteen. Reaktiovaiheessa ihminen vähitellen kohtaa muuttuneen todellisuuden ja yrittää muodostaa käsitystä siitä, mitä oikeastaan on tapahtunut. (Kansanterveyslaitos 2005.)

#### Todellisuuden hyväksymisvaihe

Todellisuuden hyväksymisvaihe (kriisien käsittelyvaihe, läpityöskentelyn vaihe, korjaamisvaihe) kestää muutamasta kuukaudesta noin vuoteen. Tätä vaihetta voidaan kutsua myös varsinaisen surutyön vaiheeksi. Tällöin traumaattiset tapahtumat aletaan hyväksyä. Tapahtunutta ei enää kielletä tai torjuta niin voimakkaasti. Tässä vaiheessa asian läpityöskentely vie paljon psyykkistä energiaa, sillä luopuminen tekee kipeää ja se vaatii surutyötä. Yksilön tai yhteisön saama tuki auttaa tässä vaiheessa. Sen aikana ihminen käy läpi tapahtunutta sekä tunne- että asiasisältöjen tasolla ja luo uutta kuvaa itsestään ja elämästään. Keskeinen osa surutyötä on tapahtuneeseen liittyvän syyllisyyden, omavastuun ja mahdollisen oikeutetunkin vihan käsittely. (Kansanterveyslaitos 2005.)

#### Uudelleensuuntautumisvaihe

Kriisin uudelleensuuntautumisen (uudelleen jäsentämisen, integraation) vaiheessa tapahtuu toipuminen. Traumaattisesta tapahtumasta ja sen jälkiseurauksista riippuen tähän kuluu aikaa noin 1–2 vuotta. Kriisi ei enää kuluta mielenterveyden voimavaroja, vaan on jopa saattanut tuoda niitä lisää. Joidenkin kohdalla vanha viisaus voi toimia: Mikä ei tapa, se vahvistaa. (Kansanterveyslaitos 2005.)

Vasta tässä neljännessä ja viimeisessä vaiheessa on traumaattisen kriisin kokeneen mahdollista nähdä mahdollisuuksia ja tehdä uusia valintoja. Yksilöllä on mahdollisuus kasvaa uusiin rooleihin ja vastuisiin. Menneisyys hyväksytään tapahtumana, jolle ei itse voinut mitään. Dramaattinen muutostilanne, joka on johtanut traumaattiseen kriisiin työpaikalla, vaikuttaa eri henkilöihin hyvin eri tavoin. Tilanteen seurauksena syntyy riskiryhmiä, joilla on esimerkiksi alkoholi- tai mielenterveysongelmia, selviytyjiä, jotka vaan painavat eteenpäin,

ja menestyjiä, joilla on heti uusi työpaikka katsottuna. Selviytymistä edesauttaa tai vaikeuttaa mm. miten muutos tosiasiallisesti vaikuttaa yksittäiseen henkilöön, hänen henkiset ja fyysiset voimavaransa, työmarkkinakelpoisuutensa, ihmissuhteensa, työnsä koettu merkitys ja hänen taloudellinen tilanteensa.” (Työterveyslaitos 2005.)

## 4.2 Ura-ankkurit

Ura-ankkurin käsite tuli tunnetuksi Edgar H. Scheinin 1978 ilmestyneessä teoksessa *Career Dynamics: Matching Individual and Organizational Needs*. Ura-ankkurit liittyvät yksilön arvoihin ja vahvuuksiin sekä siihen rooliin, jossa meistä kukin mieluiten työtänsä tekee. Ankkurit ovat oiva apuväline kun miettään mihin työtehtäviin kukin on sopivin. Ura-ankkureiksi Schein tunnisti alkujaan viittä eri tyyppiä olevia sisältöodotuksia, jotka ovat: johtajuus, ammatillisuus/teknis-funktionaalisuus, turvallisuus, luovuus ja itsenäisyys. Myöhemmin Schein pyrki laajentamaan ura-ankkureiden sovellettavuusaluetta, jolloin hän päätyi vielä kolmeen lisääankkuriin, jotka ovat: omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu, halu saada haasteita ja tarpeen yhtenäistää elämäntyyliä. Psykologi E. Olavi Salminen määritteli vuonna 1993 vielä yhden lisääankkurin, joka on paikkakuntasidonnaisuus. (Lähteenmäki 1995, 175–176.)

Ankkuri käsite tarkoittaa sitä vetovoimaa, joka vetää yksilöä työuralla puoleensa. Se ei suinkaan tarkoita ankkuroitumista eli pysähtymistä paikoilleen, vaan ennemmin vetovoimaa. Ammattitaito, työkokemus, omat arvot ja motiivit kuuluvat oleellisesti ura-ankkuri käsitteeseen. Yksilön tärkein ura-ankkuri on se tekijä, josta ei tehtäviä vaihdettaessa haluta luopua. Oman hallitsevan ura-ankkurin tunteminen ja ymmärtäminen auttaa muutostilanteissa tärkeiden ja keskeisten asioiden hahmottamista. (Salminen 2005, 111–112.)

*Johtajuus-ankkurin* vetämän ihmisen mielenkiinto suuntautuu muiden henkilöiden töiden organisointiin ja haluun kytkeä yhteen eri toimintoja sekä olla vastuussa kokonaisuudesta. Hän pysyy analysoimaan tilanteita ja hän on hyvä johtamaan ihmisiä. Hänen täytyy olla tunne-elämältään tasapainoinen keskeiseen johtajan asemaan kuuluvat paineet.

*Ammatillisuus/teknis-funktionaalisuus-ankkurin* hallitsema yksilö on usein varsin pätevä omalla osaamisalueellaan. Hänellä on halu käyttää kykyjään jollakin suppealla erityisalueella ja tarve päteä osaamisensa kautta. Suurin motivaation lähde on itse työ ja kehittyminen siihen liittyvillä osaamisalueilla.

*Turvallisuus ja pysyvyys-ankkurissa* ihminen pyrkii turvallisuutta etsiessään usein sitoutumaan yhteen ainoaan organisaatioon. Työ on lähinnä toimeentulon hankkimista, eikä siinä haluta ottaa haasteita tai suuria riskejä. Ihminen organisoii uransa niin, että se on mahdollisimman hyvin ennakoitavissa.

*Luovuus-ankkurissa* halu luoda jotakin omaa on voimakas. Tämä ankkuri houkuttelee ihmisiä itsenäisiksi yrittäjiksi ja keksijöiksi. Luovuusankkuri on perussyy ryhtyä yrittäjäksi, ja se ilmenee haluna keksiä uusia liikeideoita, tuotteita tai palveluja. Joillekin tämän ankkurin omaaville on tärkeää jättää jälkeensä myös jotain näkyvää.

*Itsenäisyys ja riippumattomuus-ankkuri* tarkoittaa, että yksilö haluaa olla vapaa ja riippumaton organisaation kahleista ja tarkeista säännöistä. Käyttäytymistä ohjaavia tarpeita ovat halu kehittyä niin ihmisenä kuin ammatillisesti. Tällaisen ura-ankkurin omistavat eivät suinkaan hakeudu yrittäjiksi, vaan sellaisille aloille ja urille jossa he voivat toteuttaa itseään.

*Omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu-ankkuri* vetää usein ihmisiä niin kutsuttuihin hoiva-ammatteihin. Tämä ankkuri tulee esille muiden auttamisena ja haluna tehdä hyvää ja yhteiskunnallisesti merkityksellistä työtä. Melko usein he hakeutuvat sellaisiin työympäristöihin, joka on sopuinnussa heidän itsensä ja heidän arvojensa kanssa. Tämä ankkuri on naisilla yleisempi kuin miehillä.

*Halu saada haasteita - ankkuri* ilmenee korostuneena saavutusten tarpeena. Tämän ankkurin omaavalla on tarve menestyä suhteessa muihin, mutta ennen kaikkea halu voittaa itsensä. Monet haasteiden etsijät ovat urallaan erittäin liikkuvia. Vaihtelua työssä ja uralla etsitään monin eri tavoin. Yksilö voi ottaa

tietoisia riskejä tai hakeutua aina vaan vaativimpiin ja haasteellisimpiin tehtäviin.

*Elämän kokonaistasapainon etsimisen* - ankkurin omistavan ihmisen elämässä pitää olla tilaa myös perheelle ja yksityiselämälle työnteon lisäksi. Yhtenäinen ja tasapainoinen elämä koostuu työn, vapaa-ajan, harrastusten ja sosiaalisten suhteiden yhdistelmästä. Tämä ankkurin omistava haluaa elämisen kokonaisuudelta tasapainottavaa joustavuutta enemmän kuin mitään muuta. (Lähteenmäki 1995, 176–180.)

*Paikkakuntasidonnaisuus* - ankkuri tarkoittaa sitä, että ihminen ei halua mielellään muuttaa pois kotiseudultaan työn perässä. Tähän syynä voivat olla esimerkiksi fyysiset juuret, peritty koti, asema paikallisessa yhteisössä, paikallinen kulttuuri ja elämäntapa. Joskus paikkakuntasidonnaisuus voi olla valikoivaa, esimerkiksi lyhytaikainen ulkomaan työkomennus. Tämän jälkeen yksilö sitoutuu juurilleen vielä voimakkaammin kuin varmistaen, ettei ruoho ollutkaan vihreämpää aidan toisella puolella. Tähän ankkuriin liittyy myös turvallisuusmotiivi. (Salminen 2005, 117)

Ura-ankkurit valkenevat vasta vähitellen muutaman työssäolovuoden jälkeen, kun yksilö on erilaisissa tehtävissä testannut osaamistaan ja taipumuksiaan. Tämän jälkeen ura-ankkurit edustavat pysyvyyttä ja jatkuvuutta urakehityksessä. Eri ura-ankkureitten painotukset voivat kuitenkin jonkin verran muuttua, esimerkiksi turvallisuus ja pysyvyys-ankkurin merkitys voi lisääntyä iän karttumisen myötä. (Lähteenmäki 1995, 178; 181.) Kaikki ura-ankkurit voivat vaikuttaa jollakin tavalla jokaiseen yksilöön, mutta yleensä jokaisella on yksi ura-ankkuri, joka on muita ankkureita hallitsevampi. (Salminen 2005, 112)

## 5 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkittavien henkilöiden päiväkirjoista nousi selvästi esiin yksi yhteinen teema. Se oli voimakas katkeruuden ja jopa vihan tunne Stora Ensoa kohtaan. Kaikki tutkittavat tunsivat joutuneensa työnantajan petoksen uhriksi, sillä olihan Summan tehdas päässyt työntekijöiden suurien ponnisteluiden ansiosta Stora

Enson ”tarkkailuluokalta” vuonna 2006. Ruuvia oli ”tarkkailuluokalla” kiristetty äärimmilleen, ja monet työntekijät tekivät nyt kahden ihmisen työt, jotta tehdas ”pelastuisi”. Tämän jälkeen työnantaja oli antanut ymmärtää, että töitä riittäisi tehtaassa useiksi vuosiksi eteenpäin. Tapahtunut on vahingoittanut Stora Enson imagoa suuresti, niin paikkakunnalla kuin valtakunnallisesti. Imagotappiota kuvaa osuvasti tapaus A:n lakoninen kommentti:

*Sen tiedän, että lapsiani en tule kannustamaan tälle alalle, aina parempi, jos keksisivät jotain muuta.”*

Tutkittavien henkilöiden päiväkirjamerkinnot erosivat toisistaan niin, että naispuoliset tutkittavat pitivät huomattavasti tarkempaa päiväkirjaa kuin miespuoliset tutkittavat. Myös tunteistaan naiset kirjoittivat avoimemmin.

## 5.1 Tapaus A

Tapaus A on 37-vuotias nainen, joka teki päivätyötä Summan tehtaalla. Hänen miehensä työskenteli myös Summan tehtaalla, eli mustana torstaina tuli kaksi työtöntä tähän perheeseen. Torstaina 25.10. A meni normaaliin tapaan aamulla töihin kello seitsemäksi. Hän ihmetteli työtovereidensa kanssa, kun jo vartin yli seitsemän tehtaalla liikkui tummiin pukuihin pukeutuneita vieraan näköisiä miehiä. Noin klo 8 tuli sähköposti Summa All - jakelulla eli koko henkilöstölle: Tiedotustilaisuus tehtaalla ruokalassa kaikille klo 8.55. Kellon tullessa lähemmäksi yhdeksää A siirtyi työtovereiden kanssa tehtaalla ruokalaan. Väkeä oli paikalla paljon:

*”Isot herrat tulee johtoryhmän kanssa paikalle ja tilaisuus alkaa. Tilanne on huono...pitkän kuuloiseen lauseeseen upahtaa [sic] sanat; Summan yksikkö lopetetaan vuoden 2008 ensimmäisen neljänneksen aikana, Kotka myydään ja Anjalasta lopetetaan yksi konelinja! Kääk! Tämä on järkyttävä uutinen meille kaikille, tämä tuli ainakin minulle täysin puun takaa. Vastahan vuosi sitten oltiin vastaavanlaisessa tilaisuudessa, jossa tehtaalla johtaja ilmoitti meidän läpäisseen tarkkailuluokan ja meidän luvattiin olevan samalla*

*viivalla muiden tehtaiden kanssa. Olimme tehneet hyvää työtä. Silloin kaikki olivat onnellisia ja aplodeerattiin. Hyvä me! Toisin oli nyt, oli aivan hiljaista, moni pyyhki kyyneleitä, myös isot raavaat miehiset miehet... Minä en itkenyt... Olo on tyhjä, ei tunnu miltään.*

Ensimmäiset päivät tapaus A oli selvästi traumaattisen kriisin ensimmäisessä vaiheessa. Hän oli vaikea uskoa ja käsittää tapahtunutta. Hän teki työnsä robottimaisesti ja koki olevansa kuin unessa. Hän käyttäytyi ulkoisesti tyynesti, kuin mitään ei olisi tapahtunut. Olo oli tyhjä, ja hänestä tuntui, että mikään ei ole omalla kohdalla muuttunut, vaikka oikeasti mikään ei ollut enää ennallaan:

*”Päivän loppupuolella työkaverini kysyy; miten sinä voit, miltä sus-ta tuntuu? Outoa, joku kysyy miltä minusta tuntuu, ja vastaan että eihän tässä mitään..mutta kun menen väsyneenä töistä kotiin niin sitten se tulee..Itku.. koko kaameus tuntuu pyyhältävän lävitseni. Miten jaksan jatkaa tästä, miten meidän perheen käy?”*

Edellinen päiväkirjamerkintä oli kirjoitettu lauantaina 27.10. eli vasta tällöin, kaksi ja puoli vuorokautta mustan torstain tapahtumista tapaus A:lta pääsi itku. Tutkija arvelee, että tämä tunteenpurkaus oli kriisin hoidossa ensimmäinen askel eteenpäin.

Seuraavien viikkojen aikana A:n arki kului työn, perheen ja harrastusten parissa. Siirtyminen reaktiovaiheeseen tapahtui tällöin vähitellen. Tutkijan on mahdollonta päiväkirjoista löytää täsmällistä ajankohtaa, jolloin A siirtyi reaktiovaiheeseen. Pahin sokkivaihe oli kuitenkin mennyt jo ohitse, mutta hän tunsi edelleen olevansa oudon muistamaton ja hajamielinen. Fyysisiä oireita oli väsymys ja tuntemus siitä, että yhteys aivojen ja sormien välillä ei ollut ennallaan. Tähän vaiheeseen kuuluvan keskustelun ja kuulluksi tulemisen tarve korostui A:lla näinä viikkoina. Seuraavassa on lainaus työporukan marraskuisista illanistujaisista:

*”Illan mittaan jotenkin puheenaiheet kuitenkin aina palasivat tähän meitä kaikkia koskettavaan tilanteeseen ja toisaalta kukapa muukaan meitä ymmärtäisi yhtä hyvin kuin toinen summalainen. Tämä on yhdistänyt meitä kaikkia entisestään, sekin tuntuu pahalta, että ei muuten enää löydy samanlaista/samanhenkistä työympäristöä kuin mikä meillä täällä on. Jälleen tuntuu vahvasti siltä, että tämä on jonkun ison loppu, mutta varmasti myös jonkun uuden alku. En vaan tiedä olenko siihen vielä valmis, kuten jo mainitsinkin, en tiedä miltä pitäisi tuntua.”*

Tässä päiväkirjamerkinneässä A näki ensimmäisen kerran jotain valoa tulevaisuudessa. Hän muisti vanhan totuuden, joka sanoo: jonkun loppu, on aina jonkin uuden alku. Tapaus A ja hänen miehensä lähettävät työhakemuksia toisensa perään. Toivoa vielä oli, sillä he olivat suhteellisen hyvin koulutettuja ihmisiä.

Liikunnasta oli tullut hänelle todella tärkeä apu myös henkisen hyvinvoinnin saralla. Tapaus A totesi, että liikunnan avulla hänen päänsä pysyy kasassa. Hän oli myös joutunut turvautumaan ammattiapuun ja käymään säännöllisesti keskustelemassa ammattilaisen kanssa:

*”Olen aivan maissa, miten voikin mennä elämänhalu aivan tyystin!? Tuntuu, että ei musta ole enää yhtään mihinkään ja että onko enää missään mitään järkeä! Aivan älytön morkkis...”*

Seuraavana päivänä:

*”Edelleen vituttaa ja rankasti. Siis oikeesti ajattelen jo niin että en edes taija viitsiä mennä spinnaamaan tänään, jotain on kyllä rankasti vinossa...menin kuitenkin ja oikeesti hyvä että menin. Jotenkin sai tuon vitutuksenkin vähän kuriin.”*

Vuoden 2008 alkupuoliskon päiväkirja merkinnät sisältävät pääasiassa tapaus A:n rutiininomaista perhe- ja työelämää. Vanhasta muistista hoidetut työt tehtaalla, perhe, kotityöt, liikuntaharrastus ja ennen kaikkea uuden työpaikan metsästys täyttävät hänen päivänsä. Tosin epätoivo ja epätietoisuus tulevaisuudesta nostavat aina välillä päätään. Näistä narratiiveista tutkija voi vetää sen johtopäätöksen, että todellisuuden hyväksymisvaiheeseen siirtyminen oli tapaus A kohdalla pikkuhiljaa tapahtumassa.

Keväällä 2008 A ja hänen miehensä saivat sitkeän työnhaun tuloksena uudet työpaikat. Riemu oli suuri ja tulevaisuus näytti valoisammalta. Tosin työmatkoihin tuli raju lisäys ja ne olivat vielä kaiken kukkuraksi vastakkaisissa ilmansuunnissa. Tapaus A joutui muuttamaan kokonaan toiselle paikkakunnalle, jossa hän asui viikot ja tuli kotiin perheensä luo viikonlopuiksi. Tästä tutkija voi todeta, että hänen ura-ankkurinsa ei ainakaan ole paikkakuntasidonnaisuus:

*”Eilen kävin kotona ja tänään tulin siis kotoonta suoraan töihin ja tämä on viimeinen ns. päiväkirja-päivä. Paljon on tapahtunut kulueneen puolen vuoden aikana ja enpä olisi ikinä uskonut mitä tuo aika tuopi tullessaan! Eikä tämä vielä tähän lopu meidän perheen osalta. Huhujen mukaan myös mieheni uusi työpaikka on tuotannonrajoitus seisokkien pelossa ja pahin uhka on koko tehtaan lopetus!! Mihinköhän tää paperiteollisuus Suomessa loppujen lopuksi menee? Ei hyvältä näytä, valitettavasti. Sen tiedän, että lapsiani en tule kannustamaan tälle alalle, aina parempi, jos keksisivät jotain muuta.”*

*”Positiivisin asia tuon Summan lopetuksen jälkeen oli tietysti se, että sekä minä että mieheni saimme vakituiset työpaikat. Tosin työmatkalle tuli kummallekin huimasti pituutta lisää verrattuna entiseen, mutta lopullista kuviota ei vielä tiedetä. Se on surullista, että Summan tehtaan henkilöstö ajautuu kuka mihinkin, osan kanssa pidetään yhteyksiä ja osan kanssa varmasti törmätään vielä töiden merkeissäkin, mutta suuri osa jää muistojen kirjoihin.*



*Tulen muistamaan tuon ajan erittäin positiivisena aikana kaiken kaikkienensa. Kiitos Summa yhteisistä hetkistä! Elämä on laiffii :)”*

Tutkija uskoo, että tapaus A:n ura-ankkuri on elämän kokonaistasapainon etsiminen. Tämä nousee aika selvästi esille hänen päiväkirjamerkinnöistään. Työn lisäksi hänelle täytyy jäädä myös aikaa perheelle ja harrastuksille, jotta hän voi elää tasapainossa itsensä kanssa, tosin uuden työn myötä huhtikuun 2008 tilanne ei ole paras mahdollinen, sillä tapaus A joutui elämään viikot erossa perheestään.

## 5.2 Tapaus B

Tapaus B on 45-vuotias mies, joka työskenteli vuoromestarina Summan tehtaalla. 25.10.2007 hän oli tehnyt yövuoron ja oli aamulla kello seitsemän lähdössä kotiin, kun kohtasi tehdassalissa Suomen maajohtajaan, tehtaanohtajaan ja henkilöstöpäällikköön. Hän kertoo päiväkirjassaan, kuinka pahat aavisutukset alkoivat velloa, mutta nukkumaan oli mentävä raskaan yövuoron jälkeen. Hän ei ehtinyt nukkua kuin puolille päiville, kun hänen vaimonsa tuli herättämään ja kertomaan tylät uutiset, Summan tehdas lopetetaan. Unet karisivat saman tien, eikä hän hetkeäkään epäillyt vaimonsa sanoja:

*”Katsoimme uutiset teksti-TV:stä ja netistä, asiasta ei ole epäilystäkään. Lisäksi aikataulun nopeus järkytti. Vapisutti ja oksetti, ruoka ei maistunut, päällimmäisenä tietysti pelko ja epävarmuus, entä nyt. En odottanut hetkeäkään, että yhtiö yrittäisi hoitaa ihmisten työllistymistä millään tavoin.”*

Traumaattisen kriisin shokkivaihe ravisutti B:tä ensimmäisten päivien aikana. Pelko, katkeruus ja epäusko tapahtumiin nousivat voimakkaasti hänen päiväkirjamerkinnöistään esiin.

*”Pelottaa ainakin yhtä paljon kuin eilen. Yövuoron jälkeen nukkumista kolme tuntia, sen jälkeen ei pysty nukkumaan. Iltapäivällä*

*muutaman tunnin päättömän vaelluksen jälkeen kotona alkoi ensimmäisen kerran itkettämään, tuli pohjaton olo. Parhaamme olimme yrittäneet, palkkoja ei oltu pyydetty lisää vuosiin, töitä oli otettu lisää nurkumatta ja kaiken maailman hengenkohottamiskoulutuksiin osallistuttu. Kaikki turhaan. Meitä marionetteja ohjailtiin kuitenkin jostain ylempää ja kun ei miellytä, heitetään vanhat lelut roskiin.”*

*”Kun ei edes keksi mitään ratkaisua, kun en edes osaa mitään muuta. Ilmeisesti en kunnolla tätäkään hommaa”*

Viikot kuluvat ja katkeruus jatkuu tapaus B:n narratiiveissa. Mukaan oli tullut selviä vihan tunteita yhtiötä kohtaan. Hän eli selvästi traumaattisen kriisin reaktiovaihetta. Hänellä oli tähän vaiheeseen tyypillisesti kuuluva epäjärjestyksen tunne:

*”Yövuorot ovat pahimpia, välillä tuntuu että maailma ihan oikeasti kaatuu. Miten tästä selvitään, miten rahat riittävät. Vähän helpottaa, kun ajattelee että tässäkin kaupungissa on paljon ihmisiä, jotka tulevat toimeen puolet pienemmällä palkalla.”*

Stora Ensolla oli tarjolla sen muilla paperitehtailla joitakin määräaikaista työsuhteita Summan tehtaan työntekijöille. B haki joulukuussa 2007 tällaista paikkaa, joka hänen päiväkirjamerkinnoistään päätellen oli hyväksi hänen mielenterveydelleen:

*”Lähetin hakemuksen, ettei pää pimahda täysin enkä vaivu apati-  
aa.”*

Tammikuussa 2008 tapaus B pääsi toiseen Stora Enson tehtaaseen määräaikaiseksi työntekijäksi. Tietä helpotti oleellisesti se, että yrityksellä oli työhön takaisinottovelvoite. Tämä merkintä oli ensimmäinen positiivinen tuulahdus tapaus B:n narratiiveissa:

*”Nyt kun tilanne on vähän selkiytynyt, olen huomannut, että mahdollisuuksia kyllä tulee, kunhan vaan jaksaa rauhassa odottaa.”*

Tapaus B oli lähes päivittäin tekemisissä vanhojen työtovereidensa kanssa. Asioista keskustelu helpotti, mutta kateus ja omaan napaan tuijottaminen nostivat päätään:

*”Pikku hiljaa tässä alkaa selvitä, kuinka raadollinen tämä maailma oikein on ja kuinka rajua on työpaikoista taistelu. Jos jollakin on hyvä paikka tiedossa, siitä ei suinkaan kerrota muille tai jos joku on menossa työpaikkahaastatteluun, niin paikka on ”tuolla jossain”.”*

Helmi-maaliskuun vaihteessa tapaus B huojui reaktiovaiheen ja todellisuuden hyväksymisvaiheen välimaastossa. Hänen tunteensa vaihtelivat päivästä riippuen laidasta laitaan. Yhtenä päivänä hän murehti omaa hämärää tulevaisuuttaan ja vaipui masennuksen syövereihin. Toisena päivänä hän taas näki omassa tulevaisuudessa valon pilkahduksen:

*”Elämä taitaa alkaa pikku hiljaa asettua taas uomiinsa, eikö tässä tämän kauempaa mennytkään. Toisaalta, tämä turvallisuuden tunne on kyllä petollista, tällä hetkellä kuitenkin työt loppuvat syyskuun lopussa. Se vaan tuntuu olevan niin kaukana...”*

Tapaus B päiväkirjamerkinnot harvenevat maaliskuun huhtikuun aikana. Tarinat liittyivät lähinnä työntekoon ja vakituisen työpaikan hakemiseen. Hän oli tyytyväinen siihen, että töitä oli paljon, jolloin ei ehtinyt niin paljon miettiä omaa tulevaisuuttaan, vaikka huoli siitä koko ajan mielessä onkin. Tutkijan mielestä tapaus B teki tällöin sitä surutyötä, joka kuuluu olennaisesti todellisuuden hyväksymisvaiheeseen:

*”Tänään tuli taas tehtyä yksi työpaikkahakemus, vaikka oikeastaan en edes haluaisi hakemaani paikkaa. Tähän näköjään on alkanut pikku hiljaa kotiutua, vai onko se niin, että olen siirtynyt*

*epämukavuusalueelta lähemmäs ja lähemmän mukavuusalueen keskustaa.”*

Huhtikuun loppupuolella B teki viiltävän analyysin omista taidoistaan ja kyvyistään. Tutkija ei voi kun todeta, että musta torstai oli romahduttanut tutkittavan itsetunnon, vaikka hän oli toiminut työnjohtotehtävissä Summan tehtaalla:

*”Pitäisi osatakin jotakin, mutta kun tuotannon työntekijä ei oikein osaa muuta kun näpelöidä tietokoneen ohjauspäätettä. Ehkä sellaisiakin työntekijöitä joku vielä tarvitsee, toivon ainakin. Täytyy vain uskoa ja toivoa, että se paikka vielä löytyisi minullekin tästä maailmasta ja työelämästä vielä muutamiksi vuosiksi.”*

Tutkija päättelee tapaus B:n narratiiveista, että hänen ura-ankkurinsa on turvallisuus ja pysyvyys. Hän oli selvästi valinnut työpaikakseen organisaation, jossa on turvatut työsuhde-edut, joka on vahva ja vakavarainen ja ennen kaikkea yrityksen, josta ei irtisanota työntekijöitä. Niin kuin tähän ankkuriin kuuluu, hän oli Summan tehtaassa kokenut turvallisuutta ja tulevat tapahtumat olivat olleet vuosikymmeniä kohtuullisen hyvin ennakoitavissa. Näin hän oli löytänyt paikkansa työelämässä, joka oli turvallinen ja pysyvä. Tutkija aistii, että turvallisuus ja pysyvyys ura-ankkurin omistava tapaus B järkyttyi Summan tehtaan lopetuksesta ehkä vieläkin enemmän kuin jonkun muun ura-ankkurin omistavat työtoverit.

### 5.3 Tapaus C

Tapaus C on 47-vuotias mies, joka teki 5-vuorotyötä Summan tehtaalla. Aamulla 25.10.2007 hän oli saanut kotiinsa tiedon työtoveriltaan, että tehtaan ruokalassa on tiedotustilaisuus. Pieni pelko päällä hän avasi teksti-tv:n kello 9.00:

*”Summa loppuu! Se tuli minulle täytenä yllätyksenä, se oli kuin ”nyrkillä turpaan”.”*

Tapaus C:n kärsiessä traumaattisen kriisin shokkivaihetta, hän hämmästeli kavereidensa ja tuttaviansa pilkkaa ja vahingoniloa:

*”Samana päivänä kerroin joillekin kavereille että tehdas suljetaan niin kommentithan olivat: mitäs minä olen sanonut, teillä on liian kovat palkat, ei ne tänne suomeen mitään tee kun etelä-amerikassa puu kasvaa 7 vuodessa hakkuukypsäksi”*

Stora Enson tehtaot seisoivat myötätuntolakossa 26.10. ympäri Suomeen. Summan työntekijöillä oli kokous, jossa oli Paperiliiton johto paikalla. Tunnelma oli kuin hautajaisissa, ja C sai käsityksen, ettei tehtaota pelastamiseksi ollut mitään tehtävissä. Seuraavana päivänä hän meni töihin ajamaan koneet käyntiin ja kirjoittaa päiväkirjassaan, kuinka kaikilla tehtaota työntekijöillä oli enemmän tai vähemmän tunteet pinnassa. Yllätyksekseen hän huomasi, että kaikki olivat kuin tehneet sanattoman sopimuksen, jossa luki: hoidetaan työt ja näytetään kuinka paperia oikein tehdään. Seuraavana päivänä ulkopuolisten ihmisten piruilu jatkui:

*”28.10. menin hirvimetsälle siellä oli kyllä porukoilla naamat pienessä hymyssä ja erittäin asiattomia lausuntoja tuli vaikka eivät ole koskaan käyneetkään tehtaalla. Kommentteja oli mm. no tuutko raksalle töihin, puolet pienemmällä palkalla ja nyt joudut tekemään töitä, loppu se teidänkin makaaminen siellä tehtaalla.”*

Seuraavina viikkona tapaus C aloitti työnhakurumban, jonka hän koki aika raskaaksi, sillä eihän suomalainen mies ole tottunut itseään kehuaan. Tunteet vaihtelivat päivästä toiseen ja epä tieto tulevaisuudesta kalvoi mieltä. Tapaus C eli selvää reaktiovaihetta, jossa hän janoi tietoa ja perusteluita tapah-tuneelle:

*”Tehtaalla rupeaa käymään kaikennäköisiä ”julkkisia” eduskunnasta mutta eipähän tälle tarinalle enää mitään voi. Kyllä noi mie-lialat käy laidasta laitaan ei oo hätää ja on hätä toisena päivänä”*

Joulukuun alkupuolella työnhaku alkoi tuottaa tulosta, tosin hänelle tarjotut työpaikat olivat ulkomaan komennuksia. Oman alansa osaavana ammattilaisena C sai useita työtarjouksia ulkomaille, mutta ainakaan vielä hän ei ollut valmis sinne lähtemään. Tämä kiinnostus hänen kykyjensä kohtaan toi ensimmäisen valon pilkahduksen hänen elämäänsä sitten mustan torstain. Hän oli tyytyväinen siihen, että työnantajat arvostivat hänen erikoisosaamistaan, mistä tutkija voi päätellä, että hänen ura-ankkurinsa on ammatillisuus-funktionaalisuus-ankkuri:

*”Jospa se ”elämä” tästä alkaisi pieni askelin.”*

Vuoden 2008 alkupuolella tapaus C oli päiväkirjamerkintöjen perusteella siirtynyt todellisuuden hyväksymisvaiheeseen. Tässä vaiheessa tehdään edelleen surutyötä ja traumaattiset tapahtumat aletaan vähitellen hyväksyä, eikä niitä torjuta enää niin voimakkaasti. Hän pohti narratiiveissaan työtovereittensa käytöstä, mistä tutkija voi päätellä, että he olivat edelleen traumaattisen kriisin reaktiovaiheessa:

*”Aivan selvästi kaikki tehtaalla eivät ole lopetusasiaa ”sisäistäneet”*

Hän kauhisteli myös koko Haminan tilannetta, kun satamaoperaattori Steveco ilmoitti 300 henkilön irtisanomisista. Lähes 800 suoraa työpaikkaa katosi reilut kahdenkymmentuhannen asukkaan kaupungista vajaassa kolmessa kuukaudessa. Välillisesti työpaikkoja katosi tuhansia.

Helmikuussa 2008 tapaus B onnistui työhaussa. Hän sai vakituisen työpaikan suhteellisen läheltä kotikulmiaan. Hän kirjoitti kerran viikossa päiväkirjaansa ja kertoi lähinnä erilaisista prosesseista, jotka liittyvät Summan tehtaan alasajoon. Tapaus C aloitti työt uudessa työpaikassa maaliskuun alussa ja lopetti samalla päiväkirjan pitämisen.

## 5.4 Tapaus D

Tapaus D on 34-vuotias nainen, joka työskenteli toimihenkilönä Summan tehtaalla. Torstaina 25.10.2007 hän hämmästeli muiden tehtaan työntekijöiden tavoin aamulla aikaisin tehtaalla liikkuvia tummiin pukuihin pukeutuneita miehiä. Ilmoitus tiedotustilaisuudesta tehtaan ruokalassa tuli myös hänen sähköpostiinsa. Tapaus D saapui ruokalaan niin kuin kaikki muutkin, jotka olivat vain töiltään ehtineet. Ihmiset katselivat toisiaan ihmeissään ja joku yritti vähän keventää tunnelmaa vitsillä:

*”Ei paljon naurata. Jotenkin pelottaa, mutta eihän tämä nyt mitään paha voi tarkoittaa... Eihän?”*

Kello 8.55 tehtaanjohtaja tuli sisään ruokalaan ja oli hyvin synkän näköinen. Häntä seurasivat ne tummiin pukuihin pukeutuneet miehet. Toinen heistä aloitti puheen: ”Summalaiset, minulla ei ole teille hyvää kerrottavaa.” Ja niin iski traumaattisen kriisin shokkivaihe läpi koko ruokalan. Seuraavassa D kuvaa dramaattisesti tuntojaan kun tehtaan lopetusuutinen iski häneen kuin salama kirkkaalta taivaalta:

*”Korvissa humisee ja aivot lyö ihan tyhjää. Ihmiset katsovat toisiaan täysin epäuskon vallassa. Miten tämä voi olla mahdollista. Miten ei enää riitä yhden paperikoneen sulkeminen, vaan pitää lopettaa vielä koko tehdas. Siinä meni noin 10 minuuttia, kun pitkä pukuherra, Vanhainen, oli pilannut meidän kaikkien elämän. Tämä ei voi olla totta. Tämän täytyy olla paha unta.”*

Tiedotustilaisuuden päätyttyä ihmiset kulkivat shokissa omille työpisteilleen:

*”Mitään ei enää pysty tekemään. Mitään ei osaa tehdä. Epäusko ja shokki takertuu vaan pahemmin kiinni. Ihmisiä kulkeutuu meidän huoneeseen juttelemaan. Kaikilla on syvä huoli. Miten tästä pääsee eteenpäin. Miten nousta.”*

*”Koko työpäivä meni kuin sumussa. Työkavereiden kanssa vaan juteltiin ja puitiin tätä asiaa. Kaikki olivat täysin tyrmistyneitä. Pala oli kurkussa ja paha oli olla. Miten taas tästäkin vastoinkäymisestä selviää. Itku tuli vasta ensimmäisen kerran, kun hain lapset hoidosta. Enää ei pystynyt nielemään kyyneliä, vaikka sinnikkäästi koko päivän olin siinä onnistunut.”*

Kotonaan D sai vastailta huolestuneiden sukulaistensa ja ystäviensä viesteihin ja puheluihin. Häntä painoi myös muiden, lähes tuhannen irtisanotun Stora Enson työntekijän kohtalo, sillä mustana torstaina myös Anjalan paperitehdas ja Kemijärven selluloosatehdas saivat oman osansa metsäteollisuuden rakennemuutoksesta:

*”Viime yönä ei juuri saanut nukuttua. Koko yön pyöritti vaan asioita mielessään. Ja suri. Ja ajatteli. Ja itki. Pakko on nousta, töihin lähteä. Vaikka ei haluaisikaan. Pakko, kun työpaikka kuitenkin vielä on. Mitenköhän tässä selviää, kun on pienet lapset ja velkainen talo. Jostain olisi kyllä töitä löydyttävä. Pelottaa.”*

Tapaus D kärsi traumaattisen kriisin shokkivaiheesta hyvin tyypilliseen tapaan. Hänen reagointinsa oli eräänlaista lamaantumista, jolloin työnteosta ja arjen normaaleista rutiineista oli vaikea selviytyä:

*”Työmotivaatio on täysin kadonnut. Ennen tarttui aina ripeästi toimeen. Nyt on normaaleinkin arkirutiini täysin hakusessa. Päivä kulkee painollaan eteenpäin, mutta mitään työasioita en saa hoidettua. Eikä tunnu saavan kukaan muukaan. Ei se mitään. Antaa tämän päivän mennä vielä näin; maanantaina sitten taas yritetään uudelleen. Ehkä.”*

Viikonloppu ei helpottanut yhtään tapaus D:n henkistä oloa. Tutkija päättelee hänen päiväkirjamerkinnöistään, että hänen kohdalla shokkivaihe jatkui edelleen ja hänen oli vaikea uskoa tapahtunutta todeksi:



*”Miten voi ollakin niin raskasta tulla töihin. Miten tuntuukin pala kurkussa, kun ajelee niin tuttua reittiä tehdasta kohti. Tyrmistys on edelleen melkoinen ja on jotenkin epäuskoinen ja irrallinen olo. Saa nähdä milloin tämä tosiaan iskee tajuntaan.”*

Tapaus D:n narratiiveista nousee selvästi esiin hänen luonteensa empaattisuus. Tämä muiden tulevaisuudesta huolehtiminen ja syvä myötäeläminen näinä traagisina aikoina viittaavat siihen, että hänen hallitseva ura-ankkuri on omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu:

*Tulee mieleen taas lisää ihmisiä. Kauheaa, hänhän rakensi vasta talon, ja niillä toisilla on pienet lapset ja yksi kuulemma tehnyt talokaupat vasta. Ei paljoa Karvinen ja kumppanit ajattele meitä pieniä maan matosia.*

Pienin askelin D oli siirtynyt shokkivaiheesta reaktiovaiheeseen. Yksilön sisäinen epäjärjestyksen tunne ja tarve keskustella ja tulla kuunnelluksi ovat tyypillisiä reaktiovaiheen tunnusmerkkejä:

*”Selkeästi huomaa miten tämä epävarmuus, tulevaisuuden synkät näkymät ja kaikki tämä vaikuttavat ihmismieleen. Koko ajan väsyttää, eikä oikein jaksa tehdä yhtään mitään ylimääräistä. Onneksi kuitenkin jaksetaan töissä nauraa vielä. Siinä tutussa porukassa. Siinä tutussa pöydässä.”*

*”Onneksi on kotona ja lähipiirissä ihmisiä, joille voi asioita purkaa. Kaikilla ei ole ihmisiä, joille puhua. Jotkut joutuvat tästä selviytymään ihan yksinkin. Tulee taas mieleen muutama henkilö, että mitenköhän he tästä tilanteesta selviävät.”*

Päiväkirjamerkinnöissään hän pohti vakavasti myös alanvaihtoa. Hoitoalalle kouluttautumisesta hän piti itselleen hyvänä vaihtoehtona. Aviomiehen epäsäännöllinen vuorotyö ja kaksi pientä lasta kuitenkin hillitsevät hänen suunnitelmiaan. Tästä pohdinnasta tutkija saa lisävahvistuksen tapaus D:n ura-

ankkurista. Omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu-ankkuri herättää hänen kiinnostuksensa hoiva-alan ammatteihin.

Seuraavat viikot menevät kadonneen työmotivaation etsimisessä ja niin kuin lähes kaikki muutkin tutkittavat, tapaus D lähetti työhakemuksia erilaisiin työpaikkoihin toisensa perään:

*”Laitoin sähköpostihakemuksen viestijän työpaikasta. Ja sain vastauksen, että kiitos hienosta hakemuksesta, MUTTA.... Menipähän sekin perjantai ja viikonloppu piloille. Kauankohan sitä ihminen jaksaa. Aina jostain työpaikasta innostua ja kielteisten vastusten jälkeen masentua, mutta taas aina vaan yrittää ja yrittää ja yrittää...”*

YT-neuvotteluiden loputtua tiistaina 22.1.2008 Stora Enson työsuhdepäällikkö ja kunnossapitopalvelujen johtaja alkoivat jakaa irtisanomisilmoituksia työntekijöille:

*”He olivat aamulla jo alakerrassa jakamassa niitä kone- ja sähköpuolen pomoille. Me olemme helppoja uhreja tässä, kun huone on melkein työsuhdepäällikön vieressä. Ei päästä karkuun, ei. Istuttiin tässä huoneessa vierekkäin, kun herrat tulivat vakavina ovesta sisään lopputililaput käsissä. Kyllä oli karmea tilanne. En pystynyt sanomaan yhtään mitään. En yhtäkään sanaa. Oli ihan täysi työ kyyneliä pidättämisessä. Päätin, että niiden edessä en itkisi. Lopuksi vielä kädenpuristus ja se oli siinä. Koko työhistoria oli sillä kuitattu. Kiitos.”*

Tapaus D:n työnhaku jatkui kiivaana ja helmikuun lopussa se tuotti vihdoinkin tulosta. Hän pääsi määräaikaan työsuhteeseen teollisuuden kunnossapitopalveluja tarjoavaan yritykseen. Muutaman päivän päästä hänellä oli tunteikkaat läksiäiset Summan tehtaalta:

*”Työkaveri lähti saattamaan ja kantamaan kakkulautasia. Käveltiin käytävää, itketti niin pirusti. Sydän hakkasi. Jos tämä tältä tuntuu vaikka itsellä on uusi työ odottamassa, niin miltä tuntuu heistä ketkä lähtevät vailla suunnitelmia. Voi vaan kuvitella. Täältä kuitenkin varmaan lähes kaikki lähtee vasten omaa tahtoaan. Niin kuin minäkin. Niin sitä ajatteli täältä eläkkeelle joskus jäävänsä, vaan toisin kävi.”*

Tutkija uskoo, että viimeistään silloin, kun hän käveli tehtaan portista viimeisen kerran ulos, D siirtyi todellisuuden hyväksymisvaiheeseen.

Tämän jälkeen hän kertoi narratiiveissaan lähinnä uuteen työhön liittyvistä haasteista. Hän oli tyytyväinen siitä, että oli ylipäättänsä löytänyt uuden työpaikan, mutta oli myös hieman pettynyt määrättyihin järjestelyihin. Esimerkiksi hänen työpisteensä oli pimeään kellarin sopukoissa, jossa tämä tiimityöstä ja sosiaalisesta kanssakäymisestä nauttiva ihminen oli eristetty muulta maailmalta. Saattoi kulua päiväkausia, ettei hän nähnyt työaikana yhtään muuta ihmistä. Tähän kohtaloon hänen oli vaan sopeuduttava. Viimeisistä päiväkirjamerkinnoistä tutkija saattoi tulkita, että tapaus D:n oli hyvin epävarma tulevaisuudesta:

*”Saa nähdä mitä tulevaisuus tuo tullessaan”*

## 5.5 Tapaus E

Tapaus E on 58-vuotias mies, joka työskenteli työnjohtotehtävissä Summan tehtaalla. Hän oli tuona torstaina kesämökkillään viettämässä vapaapäivän jälkeistä aamupäivää, kun vaimo soitti kello 10 maissa ja kertoi tehtaan lopettamis uutisen. Hän ei ollut usko kuulemaansa ja ajatteli, että ei noin iskukykyistä ja modernia tehdasta voida sulkea. Tapaus E koki tyypillisen traumaattisen kriisin shokkivaiheen, jossa hän ei kyennyt käsittämään tapahtunutta ja omassa mielessään kiisti koko tapahtuman:

*”Ensireaktioni oli että eihän se toiminta Summasta mihinkään loppu”*

Myöhemmin samaisena päivällä E meni Summan tehtaalle iltavuoroon kello 14.00 töihin. Tehtaan parkkipaikka oli pullollaan erilaisten tiedotusvälineiden edustajia. Hän yritti kaikin keinoin vältellä toimittajia, mutta tehtaan kapealla portilla ne iskivät. He kysyivät tehtaan lopettamisen syitä ja kautta rantain viertivät syyn työntekijöiden niskaan. Tästä tapaus E lähes menetti malttinsa tv-kameroiden edessä:

*”Kyllä syy Summan lopettamiseen täytyy hakea Stora Enson johdosta ja heidän kyvyistään ja taidoistaan hoitaa maailman suurimpiin kuuluvaa metsäteollisuusyritystä.”*

27.10.2007 hän kirjoitti, että työtovereitten kanssa oli oltu ”kokoontumisajossa”, josta oli seurauksena melkoinen krapula. Asiaa oli tietenkin vatvottu pitkin yötä ja hänen ja hänen kohtalotovereittensa hatutus oli ollut sanoin kuvaamaton. Siinä oli otettu yksi jos toinenkin malja Karvisen ”kunniaksi”. Tuona aamuna hän totesi, ettei hän vielääkään tahtonut usko tapahtunutta todeksi.

Viikon päästä E kertoi, että hänen tuntemuksensa olivat vaihdelleet laidasta laitaan. Hän oli enemmän kuunnellut muiden tuntemuksia kuin kertonut omistaan. Hän tunsikin jonkinlaista syyllisyyttä siitä, että hänen työt Summassa alkoivat olla joka tapauksessa tehty lähestyvän eläkeiän takia. Huoli huomisesta ei hänen kohdallaan ollut suuri, sillä velat oli maksettu ja lapset ovat maailmalla:

*”Tullessani tänään vapaa-ajan mökiltäni oli erittäin positiivisella mielellä ajatellessani tulevaa 08 kesää. Saan tehdä korjaustöitä ”tiluksillani” eikä tarvitse miettiä Summaan töihin menoa. Tunsin oikeastaan em. asiasta suurta mielihyvää kunnes ajatuksiini pulpahti nuorempien Summalaiisten kohtalo. Päiväni oli sillä hetkellä piloilla ajatellessani heidän tulevaisuutta asuntovelkojen ja uuden työpaikan löytymisen suhteen”*

Päiväkirjamerkinnöistä päätellen tutkija toteaa, että tapaus E oli siirtynyt traumaattisen kriisin reaktiovaiheeseen. Tyypilliseen vaiheeseen kuuluvaan tapaan hän haki vastauksia ja perusteluja tapahtuneelle. Hänen päätelmissään Stora Enson johdon toiminta ja valtion omistajaohjauspolitiikka olivat suurimmat syyt näihin surullisiin tapahtumiin.

Seuraavien viikkojen aikana tapaus E jatkoi työtovereittensa kanssa työntekoa entiseen malliin. Keskusteluissa työmaalla oli vain yksi aihe, tehtaan lopetus. Välillä he nauroivat asialle ja välillä he kirosivat koko Storan alimpaan helvettiin. Asemansa vuoksi hän tunsi olevansa tietynlaisessa vastuussa alaisistaan ja hän halusi pitää heistä huolta parhaan kykynsä mukaan:

*”Eräs naisihminen kertoo syövänsä ja nukkuvansa huonosti poh-tiessaan liikaa tulevaisuuttansa. Hänen pidellessä itkua yritän lohduttaa ja kannustaa häntä eteenpäin taitojeni ja kykyjeni mukaan.”*

Marraskuun lopussa E oli tyytyväinen siihen, että heidän vuoronsa yhteishenki oli edelleen hyvä. Hänen mielestään porukka ei ollut lannistunut ja työt tehtiin niin kuin ennenkin. Hänellä itsellään oli siviilielämässään vaikeuksia, jotka tuntuivat hänestä lähes ylitsepääsemättömiltä, mutta ajatellessaan muiden työn-sä lopettamaan joutuvien kohtaloita, tuntuivat omat vaikeudet kovin mitättömiltä.

Seuraava päiväkirjamerkintä oli päivätty 21.1.2008 eli lähes kahteen kuukauteen hän ei ollut kirjoittanut tuntemuksistaan. Kun tehdas oli nyt sulkeutumassa, hän oli huomannut selvästi havaittavaan liikehdintää ihmisten mielissä. Toinen suunnitteli positiivisessa mielessä tulevaisuuttaan, kun taas toinen näki tulevaisuuden vain negatiivisena. Tutkittavalla alkoi mitta täyttyä vuorotoista ja kauan odotetut eläkepäivät pyörivät mielessä.

31.1.2008 kello 11.52. viimeinen paperikone PK3 ajettiin alas ja pysäytettiin lopullisesti. Koneen alasajoa oli seuraamassa runsaasti tehtaan omaa väkeä sekä kaikki mahdolliset tiedotusvälineet:

*”Tilaisuus oli hautajaisten tunnelmaan verrattavissa. Itkultakaan ei tuolla hetkellä voinut välttyä. Ihmiset jotka olivat työssä kyseisellä hetkellä tekivät työnsä loppuun tunnollisesti, jotkut itkuaan pidätellen.”*

Helmikuun alussa tehtaan lopulliset alasajotyöt jatkuvat ja tapaus E totesi päiväkirjassaan, että osa tehtaan ihmisistä alkoi vasta nyt tiedostaa todellisen tilanteen ja osa taas oli edelleen kuin mitään dramaattista ei olisi tapahtunutkaan:

*”Joillakin epävarmuus tulevaisuuden suhteen vain pahenee. Ei tee mieli ainakaan ketään ihmistä hoputtaa työnteossa.”*

Maaliskuun puolivälissä hän kertoi päiväkirjassaan, että oli edellisen kerran työpaikalla 19.2.2008, joten hän oli vailla työvelvoitetta lähes kuukauden. Tapaus E tapasi pitkästä aikaa työtovereitaan ja oli huolissaan heidän jaksamisesta:

*”Parissa (2-3) ihmisessä oli selvästi havaittavissa ”antautumisen” merkkejä. Ymmärsin kyllä heidän huolenaiheensa; nuori/pieniä lapsia huollettavana ja lisäksi vielä asuntolainoja rasisitteena, eikä uudesta työpaikasta tietoaakaan.”*

Maalis-huhtikuun harvat päiväkirjamerkinnot kertovat lähinnä tylsistä työvuoroista, sillä tehtaalla ei ollut juuri enää mitään tekemistä. Hänen vuorostaan muutama ihminen oli löytänyt uuden työpaikan, mutta suurimmalla osalla ei ollut tietoa mitä tulevaisuus toisi tullessaan. Viimeinen pohdinta päiväkirjassa oli kirjattu 30.3.2008, ja se kuuluu seuraavasti:

*”Omasta positiivisesta tilanteestani johtuen en ehkä pysty menemään ilman työtä jäävien ajatustasolle. Toisaalta olen kyllä ajatellut niinkin että kun en tälle tilanteelle kuitenkaan mitään voi, niin parempi kun en rupea sitä liikaa pohtimaan.”*

Tutkija päättelee tapaus E:n päiväkirjamerkinnöistä, että hän oli päässyt traumaattisen kriisin viimeiseen vaiheeseen eli uudelleensuuntautumiseen. Toki hän yhä teki työtovereittensa ja yleensä koko seutukunnan mukana vielä sitä surutyötä, joka kuuluu todellisuuden hyväksymisvaiheeseen, mutta tuleva eläkkeelle pääsy pitkän työuran jälkeen oli tuonut hänelle kohtuullisen mielenrauhan. Niin kuin tähän vaiheeseen kuuluu, hän lopulta hyväksyi Summan tehtaan sulkemisen tapahtumana, johon hän itse ei voinut millään tavoin vaikuttaa. Hän suuntasi katseensa tuleviin oloneuvospäiviin, joissa hän voi kunnostaa kesäpaikkaansa ja nauttia eläkkeen suomasta vapaudesta.

Analysoidessaan tapaus E:n narratiiveja tutkija tuli johtopäätökseen, että hänen ura-ankkurinsa on turvallisuus ja pysyvyys. Hänen kymmenien vuosien pituinen työura Summan tehtaassa tukee tätä havaintoa. Sitoutuminen yhteen ainoaan organisaatioon on tyypillinen piirre tässä ura-ankkurissa. Ottaen huomioon hänen ikänsä, voi tutkija päätellä, että turvallisuus ja pysyvyys-ankkurin merkitys on hänelle vuosien varrella vain voimistunut.

## 6 TAPAUSTEN VERTAILU JA JOHTOPÄÄTÖKSET

**Tapaus A:n** traumaattisen kriisin shokkivaihe kesti noin kaksi ja puoli vuorokautta, jolloin hän koki voimakkaan itkukohtauksen. Tutkija päättelee, että tämä inhimillinen reaktio auttoi häntä siirtymään eteenpäin eli reaktiovaiheeseen. Tämä vaihe kesti vajaat kolme kuukautta. Tutkija tulkitsee A:n päiväkirjoja niin, että siirtymä todellisuuden hyväksymisvaiheeseen tapahtui tammi-kuun loppu puolella 2008. Tästä ajankohdasta huhtikuun viimeiseen päivää eli päiväkirjan pitämisen loppuun tapaus A pysyi tässä vaiheessa. Tutkija uskoo, että tapaus A:n ura-ankkuri on elämän kokonaistasapainon etsiminen. Tämä nousee kohtuullisen selvästi esille hänen narratiiveistaan. Hänen elämässään täytyy olla tilaa työn lisäksi myös perheelle, harrastuksille ja sosiaaliselle elämälle.

**Tapaus B:n** traumaattisen kriisin shokkivaihe kesti noin viikon. Epäusko, pelko ja katkeruus olivat hänen päällimmäisiä tunnetilojaan. Hänen reaktiovai-

heensa kesti suhteellisen pitkään, lähes neljä kuukautta. Hän eli edelleen todellisuuden hyväksymisvaihetta, kun hän lopetti päiväkirjan pitämisen. Tuolloin hänen itsetuntonsa oli erittäin alhaalla ja huoli tulevaisuudesta oli suuri. Tutkija tuli siihen johtopäätökseen, että hänen ura-ankkurinsa on turvallisuus ja pysyvyys. Hän oli valinnut työpaikakseen organisaation, joka on vahva ja vakavarainen ja ennen kaikkea yrityksen, josta ei irtisanota työntekijöitä. Tutkija mielestä kaikista tutkittavista tapaus B, jonka hallitseva ura-ankkuri on turvallisuus ja pysyvyys, järkyttyi tehtaan alasajosta kaikkein eniten.

**Tapaus C:n** traumaattisen kriisin shokkivaihe kesti muutaman päivän. Siirryttyään reaktiovaiheeseen hänen tuntemuksensa vaihtelivat laidasta laitaan. Epätieto kalvoi hänen mieltään ja hän jänosi tietoa ja perusteluita tapahtuneelle. Reaktiovaihe kesti hänen kohdallaan 2 - 3 kuukautta, jonka jälkeen hän pikkuhiljaa siirtyi todellisuuden hyväksymisvaiheeseen. Tapaus C hallitsee alansa erikoisosaamista, joista hän on ylpeä. Tästä tutkija voi päätellä, että hänen ura-ankkurinsa on ammatillisuus-funktionaalisuus.

**Tapaus D:n** traumaattisen kriisin shokkivaihe kesti noin viikon päivät. Hänen tunteensa velloivat epäuskon ja pelon välimaastossa. Tavallisista rutiineista selviäminen niin kotona kuin töissä oli erittäin vaikeaa. Reaktiovaiheeseen siirryttyään hän tarvitsi toistuvaa kuunnelluksi ja välitetyksi tulemisen kokemista, joka onneksi onnistui hänen koti- ja lähipiirinsä avulla. Tutkija tulkitsee tapaus D:n narratiiveista, että kun hän uuden työpaikan saatuaan käveli viimeisen kerran Summan tehtaan portista ulos 22.2.2008, hän siirtyi todellisuuden hyväksymisvaiheeseen. Hänen päiväkirjamerkinnoistään nousee selvästi esiin hänen luonteensa empaattisuus. Tämä muiden tulevaisuudesta huolehtiminen ja syvä myötäeläminen viittaavat siihen, että hänen hallitseva ura-ankkuri on omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu. Myös se, että hän harkitsi vakavasti hoiva-alalle kouluttautumista, vahvistaa tätä tulkintaa.

**Tapaus E:n** traumaattisen kriisin shokkivaihe kesti reilun viikon. Hän koki tyypillisen traumaattisen kriisin shokkivaiheen, jossa hän ei kyennyt käsittämään tapahtunutta ja omassa mielessään kiisti koko tapahtuman. Sen jälkeen hän haki vastauksia ja perusteluita tapahtuneelle, mikä kuuluu tyypillisesti trau-



maattisen kriisin reaktiovaiheeseen. Tutkija näkee, että tapaus E siirtyi varsin nopeasti todellisuuden hyväksymisvaiheeseen johtuen hänen elämäntilanteestaan. Hänellä oli edessään eläkepäivät, jonka kautta hän pystyi käsittelemään tapahtuman hieman toisesta näkökulmasta kuin muut tutkittavat. Tästä samasta syystä, hän ainoana tutkittavista oli päässyt uudelleensuuntautumisvaiheeseen huhtikuun 2008 loppuun mennessä. Tutkija tuli siihen johtopäätökseen, että tapaus E:n ura-ankkuri on turvallisuus ja pysyvyys. Hänen kymmenien vuosien pituinen työura Summan tehtaassa tukee tätä havaintoa. Sitoutuminen yhteen ainoaan organisaatioon on tyyppinen piirre tässä ura-ankkurissa. Myös se, että hän on vanhempi kuin muut tutkittavat, viittaa siihen, että turvallisuus ja pysyvyys - ankkurin merkitys on hänelle vuosien varrella vain vahvistunut.

#### Vertailu

Tapausten välillä voidaan löytää hyvin vähän, jos ollenkaan yhteneväisyyksiä. Kaikki toki kokivat traumaattisen kriisin shokkivaiheen yhtä aikaa. Vaihe kesti tapauksesta riippuen parista päivästä reiluun viikkoon. Tästä eteenpäin tutkittavien traumaattisen kriisin eri vaiheet kulkivat omia polkujaan. Tutkijan oli mahdotonta yhtä poikkeusta lukuun ottamatta löytää täsmällisiä ajankohtia, milloin kukin tutkittava siirtyi kriisin vaiheesta toiseen. Tutkija tuli traumaattisen kriisin vaiheista siihen johtopäätökseen, että huhtikuun lopussa eli kun tutkittavat olivat pitäneet päiväkirjaa kuusi kuukautta, ainoastaan tapaus E oli edennyt uudelleensuuntautumisvaiheeseen. Tämä johtui pitkälti siitä, että hän tiesi eläkepäiviensä olevan edessä. Muut tutkittavat olivat edelleen todellisuuden hyväksymisvaiheessa. Tällainen yhteneväisyys löytyi niistä tutkittavista, jotka jatkoivat työelämässä (taulukko 1).

Toinen yhteinen teema nousi päiväkirjamerkinnöistä selvästi esiin. Se oli viha ja katkeruus yhtiötä ja sen omistajia kohtaan. Kaikki tunsivat tulleen ras-kaasti petetyiksi, sillä heille oli ”tarkkailuluokan” ponnisteluiden jälkeen luvattu vuosiksi eteenpäin töitä Summan tehtaalla.

	TAPAUS A	TAPAUS B	TAPAUS C	TAPAUS D	TAPAUS E
Traumaattisen kriisin vaihe 30.4.2008	Todellisuuden hyväksyminen	Todellisuuden hyväksyminen	Todellisuuden hyväksyminen	Todellisuuden hyväksyminen	Uudelleen suuntautuminen
Ura-ankkuri	Elämän kokonaistasapainon etsiminen	Turvallisuus ja pysyvyys	Ammatillisuus-funktionaalisuus	Omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu	Turvallisuus ja pysyvyys

Taulukko 1. Yhteenvetotaulukko

### Johtopäätökset

Johtopäätöksenä tutkija voi todeta, että ihmisen kokiessa traumaattisen kriisin hän tarvitsee kanssaihmisiltään tukea. Keskustelu ja asioiden auki puhuminen ovat hyviä metodeja. Se on kuitenkin huomioitava, että jokainen yksilö reagoi omalla tavallaan traumaattiseen kriisiin. Shokkivaiheessa yksi menee täydelliseen lukkoon, kun taas toinen voi menettää malttinsa totaalisesti. Reaktio- ja todellisuuden hyväksymisvaiheessa yksi vaipuu masennukseen, kun taas toinen näkee valoa tunnelin päässä.

Tässä tutkimuksessa tutkittavien epätoivo, pelko, viha ja katkeruus olivat käsin kosketeltavia. Huoli omasta ja myös ystävien ja työtovereiden tulevaisuudesta oli kriisin aikana suuri. Tutkittavien toipuminen tästä kriisistä saattaa kestää jopa vuosia. Suuri osa heistä oli työskennellyt tehtaalla kymmeniä vuosia, ja se vaikuttaa kiistattomasti toipumisen keston. Mitä kauemmin työyhteisö on työskennellyt yhdessä, sitä kauemmin toipuminen kestää. Osalla tutkituista tämä kriisi on saattanut lisätä voimavaroja ja selviytymiskeinoja. Toisella osalla taas tämä kriisi lisättyinä muihin yksityiselämän kriiseihin voivat olla liikaa, jotta selviytyminen onnistuu. Tutkittavat tapaus E:tä lukuun ottamatta, olivat huhtikuun lopussa 2008 traumaattisen kriisin todellisuuden hyväksymisvaiheessa. Päiväkirjamerkinnoista päätellen heillä oli vielä matkaa uudelleen-suuntautumisasiheeseen.

Tutkija pystyi päättelemääni kohtuullisen helposti tutkittavien ura-ankkurit. Kahdella heistä oli turvallisuus ja pysyvyys-ankkuri, ja muiden tutkittavien ankkurit olivat omistautuminen tai palvelun ja auttamisen halu, elämän kokonaisu-tasapainon etsimisen sekä ammatillisuus-funktionaalisuus (taulukko 1). Asiaa voidaan tarkastella myös toisenlaisesta näkökulmasta. Ne tutkittavan jotka jatkoivat työelämässä, tapahtunut ikään kuin pakotti heidät itsenäisyys- ja riippumattomuus-ankkurin vetovoimaan. Tapahtunut teki heistä vapaita ja riippumattomia sekä pakotti kehittymään niin ihmisenä kuin ammatillisesti. Aika tulee näyttämään, kuinka hyvin he siinä onnistuivat.

## 7 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS

Laadullisessa tutkimuksessa usein oletetaan, että todellisuuksia voi olla useita ja että tutkimus tuottaa tietyn näkökulman ilmiöstä, eli sillä ei saavuteta objektiivista totuutta. Tämän vuoksi perinteiset luotettavuuskäsitteet, joiden mukaan on vain yksi ja ainut totuus, eivät sovellu laadullisen tutkimuksen arviointikriteereiksi. Tässä tutkimuksessa ei pyritty yleistykseen, joskaan se ei olisi ollut mahdollistakaan johtuen suhteellisen pienestä näytteestä, vaan tarkoituksena oli ymmärtää ja kuvata tutkittavaa ilmiötä. Tarkoitus oli ymmärtää näiden viiden henkilön tarinat traumaattisen kriisin ja ura-ankkureiden näkökulmasta.

Tutkimuksen alussa tutkijan oli vaikea suhtautua objektiivisesti tapahtumaan, sillä itse tapahtuma ja siihen liittyvät ihmiset olivat turhan läheisiä tutkijalle. Vuonna 2009 tutkija pystyi pikkuhiljaa käsittelemään tapahtunutta hieman pienemmällä intohimolla ja kiihkolla. Tästä tutkija voi vetää johtopäätöksen, että tutkimuksen luotettavuus nousi tutkimuksen loppua kohden kohtuullisen hyväksi.

Alun perin tässä tutkimuksessa oli tarkoitus etsiä tutkittavien tarinoista yhteisiä ja toisilleen vastakkaisia teemoja. Suhteellisen pienen näytteen vuoksi tutkija ei juuri löytänyt aineistoista niitä, vaan jokaista tapausta käsiteltiin yksilönä. Tutkija voi todeta, että kuuden kuukauden päiväkirjan pitäminen oli liian lyhyt aika, jotta voitaisiin tutkia traumaattisen kriisin koko kaari, joka voi kestää jopa

useita vuosia. Tutkija ei voinut eikä halunnut painostaa tutkittavia kirjoittamaan päiväkirjaa puolta vuotta pidempää.

## 8. POHDINTAA

Tutkija olisi halunnut tutkia vielä enemmän sitä, mikä on ajanut Suomen metsäteollisuuden 2000-luvulla tähän jamaan missä se nyt on. Tässä tutkimuksessa se ei ollut mahdollista, sillä työn fokus rajattiin traumaattisen kriisin käsitteeseen ja ura-ankkuritulkintoihin. Työ tavoite oli ymmärtää tutkittavien kautta traumaattisen kriisi, shokkivaiheesta uudelleensuuntautumisvaiheeseen. Tässä ei aivan päästy haluttuun tulokseen, sillä päiväkirjojen pitämisaika ei ollut riittävän pitkä. Tutkittavien ura-ankkurit selvisivät päiväkirjamerkinnöistä kohtuullisen hyvin, mutta syvempään ja tarkempaan analyysiin olisi tarvittu henkilökohtaisia haastatteluja.

Niin kuin Jari Metsämuurosta mukailen tutkija jo aikaisemmin tässä tutkimuksessa totesi, laadullinen tutkimusprosessi perustuu pitkälti tutkijan omaan vaistonvaraiseen näkemykseen, tulkintaan ja järkeilykykyyn. Samasta aineistosta on mahdollista tehdä monenlaisia päätelmiä, jopa sellaisia jotka ovat toisiinsa nähden ristiriitaisia. Tutkija yhtyy tähän mielipiteeseen, sillä on varmaa, että myös toisenlaisia näkemyksiä löytyy tutkimuksessa kuvatuista tapahtumista. Mutta tämä tutkimus on tutkijan näkemys, eikä kenenkään muun.

Summan tehtaan työntekijöiden kohtalo kosketti tutkijaa hyvin läheisesti, sillä tutkija tunsikin henkilökohtaisesti kymmeniä siellä työskennelleitä ihmisiä. Ilman työn ohjaajien rauhoittelua, opinnäytetyön teksti olisi ollut vielä paljon raflaavampaa. Kirjoitustyön alussa tutkija haukkui Stora Enson maanrakoon ja koko työn silloinen nimi ”Summan tehtaan teloitus” kertoi paljon tutkijan mielialoista. Vähä vähältä tutkija pystyi katsomaan tapahtunutta objektiivisemmin. Eli voidaan todeta, että tutkijasta kasvoi oikea tutkija työnsä mukana. Tutkimuksen edettyä yhä pitemmälle tutkija alkoi päästä aina vain paremmin perille laadullisen tutkimuksen saloista. Tutkija tuli siihen johtopäätökseen, että kvalitatiivinen tutkimus ei pysty vastaamaan kysymykseen ”miksi”, vaan se ennemmin antaa aseet tapahtuman tai ilmiön merkityksen ja tarkoituksen selvittämiseen.

Näillä aseilla tutkija pystyi saamaan kokonaisvaltaisen ja syvemmän käsityksen tapahtuneesta. Tutkimuksen aiheen henkilökohtaisuudesta huolimatta tutkija koki tutkimuksen teon hyvin opettavaiseksi ja loppujen lopuksi myös mielekkääksi.

Stora Enson Summan yksikön alasajon seurauksena 438 ihmisen työsuhde päättyi. Heistä suuri osa oli työskennellyt kymmeniä vuosia konsernin palveluksessa. Aivan jokaiselle ei käynyt yhtä huonosti, sillä tehtaan ylin johto sai tietenkin niin kutsutun ”pelastusrenkaan”, eli hyväpalkkaista työtä löytyi yhtiön muista yksiköistä. Tehtaan alasajo vaikutti myös satoihin, jopa tuhansiin muihin leipänsä välillisesti Summan tehtaasta ansaitseviin työntekijöihin ja yrittäjiin. Eräskin tuttavani joka oli kuljetusyrittäjä toisessa sukupolvessa, ajautui konkurssiin tehtaan loppumisen johdosta ja työskentelee nyt ruokamarketin kassalla. Monien perheiden kohtalo oli tyly. Heillä oli valtavasti asuntovelkaa, pieniä lapsia, molemmat vanhemmat töissä tehtaalla ja minkäänlaista muuta koulutusta ei ollut. Monille ”summalaisille” oli ikää jo ehtinyt kertynyt, sillä tehtaan henkilöstön keski-ikä oli peräti 47 vuotta.

Summan tehtaan entisistä työntekijöistä on työttömänä vielä satoja henkilöitä, joskaan heistä suuri osa ei näy näissä tilastoissa, koska he ovat kurseilla tai kouluttautumassa uudelleen. On kaunis ajatus kouluttaa ihmisiä uuteen ammattiin, mutta kuka takaa, että töitä löytyy valmistumisen jälkeen. Eivät kaikki voi olla lähihoitajia ja veneenrakentajia. Keväällä 2008 tutkija ehdotti paikallisen työ- ja elinkeinotoimiston johtajalle tämän työn hankkeistamista, mutta hän ei pitänyt sitä tarpeellisena. Tutkijan mielestä työstä olisi ollut hyötyä työvoimaviranomaisille mahdollisten tulevien tragedioiden käsittelyssä. Viranomaiset olisivat ymmärtäneet paremmin traumaattisen kriisin kohdanneita ihmisiä, mikäli he olisivat tutustuneet tähän tutkimukseen. Traumaattisen kriisin syvällinen ymmärtäminen olisi nostanut heidän ammattitaitoaan ja sitä kautta parantanut heidän kykyjään auttaa kriisin kohdanneita ihmisiä.

Tutkittavien on hyvin vaikea ymmärtää ja varsinkaan hyväksyä niitä syitä, jotka johtivat mustan torstain tapahtumin. Summan tehtaan työntekijät olivat antaneet kaikkensa, jotta Stora Enson asettamalta ”tarkkailuluokalta” selvittäisiin.

Noin vuosi ennen mustan torstain tapahtumia tehdas pääsi ”tarkkailuluokalta” ja töitä luvattiin vuosiksi eteenpäin. Henkilökunta teki töitä ääri rajoilla ja tuotantoa saatiin aikaan kahdella paperikoneella saman verran kuin aikaisemmin oli kolmella paperikoneella saatu. Tuotantoa oli 60–70 prosenttia enemmän kuin 1980-luvulla, jolloin Summan tehtaassa oli 800 työntekijää.

Stora Enso oli tehnyt investointeja Summan tehtaaseen kilpailukyvyyn säilyttämiseksi yhteensä 90 miljoonalla eurolla. Investointeihin kuuluivat korkealaatuisen aikakauslehtipaperin valmistamisen mahdollistavat uudistukset paperikoneisiin sekä kuusihakkeen käsittelyyn rakennetut uudet siilot ja kuljetinjärjestelmät, eli tehdas oli varsin moderni ja toimiva. Tutkija muistaa hyvin, kun tehtaalla ympäri maailmaa vierailleet alan ihmiset ihailivat laitoksen nykyaikaisuutta ja siisteyttä. He eivät millään olleet uskoa, että tehdas oli viisikymmentä vuotta vanha.

Valtion omistajaohjauspolitiikkaan tutkittavat pettyivät myös pahasti, sillä olihan valtio suurin Stora Enson omistaja vuonna 2007. Se ei suinkaan alkanut puolustamaan pientä ihmistä ja sitä kautta koko seutukuntaa pörssiyhtiön kasvotonta mielivaltaa vastaan, vaan pikemmin se palkitsi Stora Enson johdon, vaikka heillä on harteillaan Amerikan seikkailun miljardilunnaat.

Tutkija näkee, jotta tulevaisuudessa voisimme välttyä vastaavilta tragedioilta, suuryritysten tulee panostaa tutkimus- ja tuotekehitykseen huomattavasti aiempaa enemmän. Esimerkiksi metsäteollisuudessa on rajattomat mahdollisuudet. Puu, tämä uusiutuva luonnonvara antaa avaimet innovaatioille, jossa vain taivas on rajana. Tutkija suosittelee maamme yritysjohtajille iltalukemiseksi loistavaa strategiateosta Sinisen meren strategia (Kim & Mauborgne 2005). Kirjan ydinajatuksen voi määritellä seuraavasti. Jotta yritys voi menestyä ja kasvaa, sen tulee löytää hyödyntämätöntä markkinatilaa, jolloin sen ei enää tarvitse taistella punaisella merellä samoista markkinoista. Sinisen meren strategian voi kiteyttää nerokkaan kiinalaisen sotapäällikön Sunzin ajatukseen: ”Erinomaisinta ei ole sata taistelua ja sata voittoa, vaan vihollisen kukistaminen taistelutta”.

## LÄHTEET

Flick, U. 2009, An Introduction to Qualitative Research. London: Sage Publications.

Heikkinen, H. 2007, Narratiivinen tutkimus – todellisuus kertomuksena. Teoksessa J. Aaltola & R. Valli (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hirsjärvi, S. & Remes, P. & Sajavaara, P. 1998, Tutki ja Kirjoita. Painos 2. Tampere: Tammer-Paino Oy.

Johtajat syyllisiä metsäalan katastrofiin. 2009. Taloussanomien Internet-sivut Saatavissa:  
<http://m.taloussanomat.fi/?page=showSingleNews&newsID=20091549> [viitattu 3.2.2009].

Kananen, J. 2008, Kvali, Kvalitatiivisen tutkimuksen teoria ja käytänteet. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Kim, W. & Mauborgne, R. 2005, Sinisen meren strategia. Helsinki: Talentum

Koistinen, P. 2007. Tehtaiden lopettamisesta laskutetaan yhteiskuntaa. Kympin Sanomat 7.11.2007.

Lähteenmäki, S. 1995, "MITÄ KUULUU – KUKA KÄSKEE?" Yksilöllisen urakäyttäytyminen ja sitä ohjaavat tekijät suomalaisessa liiketoimintaympäristössä – vaihemallin mukainen tarkastelu. Turku: Åbo Akademis Tryckeri.

Metsämuuronen, J. 2006, Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino.

Metsäteollisuuden historiaa. 2009. Metsäteollisuuden tietopalvelun Internet-sivut. Saatavissa:

<http://www.metsateollisuus.fi/Infokortit/historialyhyesti/Sivut/default.aspx>  
[viitattu 26.10.2009].

Metsäteollisuuden tuotekehitys. 2009. Paperiliitto. Saatavissa:  
<http://www.paperiliitto.fi/paperiliitto/suomeksi/Ajankohtaista/2009/060209kymisaimaa.php> [viitattu 26.3.2009].

Narratiivinen lähestymistapa. 2002. Oulun Yliopisto. Saatavissa:  
<http://herkules oulu.fi/isbn9514268903/html/x241.html> [viitattu 27.5.2009].

Oma vika. 2008. Suomen Kuvalehden Internet-sivut. Saatavissa:  
<http://www.suomenkuvalehti.fi/etusivu/talous-ja-teknikka/talous/anne-brunila-metsateollisuuden.aspx> [viitattu 29.1.2009].

Pietiläinen T. 2009. Stora Enson Jukka Härmälän eläke ehkä Suomen ennätys. Helsingin sanomat. 22.4.2009.

Poijula, S. & Ahonen, R. 2007, Irtisanotut/Menetys, muutos ja selviytyminen. Helsinki: Kirjapaja.

Salminen, E. Olavi 2005, Joustava urakehitys – Miten johtaa sitä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sijoitetun pääoman tuotto. 2007. Stora Enson Internet-sivut. Saatavissa:  
<http://www.storaenso.com/investors/reports/interimreviews/2007/Documents/q3-2007-suomeksi.pdf> [viitattu 29.1.2009].

Stora Enso jatkaa rajua karsintaa Suomessa. 2007. Tekniikka & Talouden internet-sivut. Saatavissa:  
<http://www.tekniikkatalous.fi/metsa/article45135.ece> [viitattu 12.2.2009].

Stora Enson Jukka Härmälä sai 125 miljoonaa euroa. 2008. Tekniikka & Talouden Internet-sivut. Saatavissa:  
<http://www.tekniikkatalous.fi/metsa/article77430.ece> [viitattu 22.4.2009].



Stora Enson omistuspohja. 2007. Suomen Eduskunnan Internet-sivut . Saatavissa:

[http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk\\_491\\_2007\\_p.shtml](http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/kk_491_2007_p.shtml)  
[viitattu 12.2.2009].

Stora Enso ei vieläkään kerro koko totuutta. 2008.Taloussanomien Internet-sivut . Saatavissa:

<http://www.taloussanomat.fi/uutiset/2008/03/28/stora-enso-ei-vielakaan-kerro-koko-totuutta/20088829/12> [viitattu 16.3.2009].

Traumaattinen kriisi. 2005. Kansanterveyslaitoksen Internet-sivut . Saatavissa:

[http://www.ktl.fi/portal/suomi/pressihuone/ajankohtaista/traumaattisen\\_psykkisen\\_kriisin\\_kohtaaminen#navi1](http://www.ktl.fi/portal/suomi/pressihuone/ajankohtaista/traumaattisen_psykkisen_kriisin_kohtaaminen#navi1) [viitattu 9.10.2008].

Työpaikan kriisitilanteista selviytyminen. 2005 Työterveyslaitoksen Internet-sivut. Saatavissa:

<http://www.ttl.fi/Internet/Suomi/Aihesivut/Henkinen+hyvinvointi/Muutostilanteet+tyopaikoilla/Tyopaikan+kriisitilanteista+selviytyminen.htm> [viitattu 9.10.2008].

Viinanen I. 2009. Itse asiassa kuultuna: Iiro Viinanen. Yle1 15.4.2009.

Saatavissa:

<http://www.yle.fi/java/areena/dispatcher/2110261.aspx?bitrate=1>  
[viitattu 16.4.2009].

USA:n autoteollisuus: Nämä tekijät johtivat kurimukseen. 2008.Uuden Suomen Internet-sivut. Saatavissa:

<http://www.uusisuomi.fi/raha/41649-usan-autoteollisuus-nama-tekijat-johtivat-kurimukseen> [viitattu 26.3.2009].

## Arvoisat päiväkirjapitäjät

Liite 1

Kiitän ja kumarran, että olette lähteneet mukaan opinnäytetyöprojektiini. Uskon ja toivon, että tästä on myös teille hyötyä. Saatte purkaa tunteitanne kirjallisesti, jonka uskon auttavan teitä selviytymään tästä eteenpäin.

Musta torstai iski kuin salama kirkkaalta taivaalta myös minuun. Kun kuulin tämän muser-tavan uutisen oli hyvin lähellä etteivät jalat pettäneet altani. Ajattelin lukuisia ystäviäni ja tuttaviani jotka ovat leipänsä tehtaalta tienanneet. Kuinka heidän käy? Kuinka meidän käy?

Mutta elämä jatkuu. Nyt toivoisin, että toisitte esille tunteitanne alkushokista tähän päivään ja siitä sitten päivä kerrallaan. Olisi hyvin tärkeää, että kelaisitte muistianne hiukan taakse-päin eli hetkeen kun kuulitte tämän uutisen. Olisin hyvin kiinnostunut alkupäivien reaktiois-ta. Liitteenä ovat kriisin eri vaiheet, ja toivoisin että lukisitte ne ja peilaisitte niitä omiin tun-temuksiinne.

Kuten puhelimesta kerroin, kaikki teksti minkä saatte aikaan, on täysin luottamuksellista. Teidän henkilöllisyyttänne ei tiedä kuin minä ja vaimoni Päivi. Edes muut päiväkirjanpitäjät eivät tiedä ketä toiset ovat. On tosin myöhemmin mahdollista, jos niin haluatte, että toisil-lenne henkilöllisyys paljastetaan. Itse opinnäytetyössä te olette esimerkiksi mies 44 vuotta tai nainen 34 vuotta, joten siitä ei kukaan teitä pysty tunnistamaan. Juuri tämän anonyy-miyden kautta toivon teidän paljastavan todelliset tunteenne. Olkaa rohkeita, antakaa tun-teiden pulputa.

Ystävällisin terveisin,

Stenkka

kari.stenman@student.kyamk.fi

puh: 040 732 1413

## SOPIMUS PÄIVÄKIRJAN KÄYTÖSTÄ TUTKIMUKSESSA

Minä Kari Juhani Stenman lupaan, että opinnäytetyössäni käytän toisen allekirjoittaneen päiväkirjamerkintöjä niin, että hänen anonyymiytensä säilyy. Lopullisesta työstä ei kukaan voi tunnistaa henkilöä, joka on ollut päiväkirjamerkinnöiden takana. Raportissa voidaan käyttää suoria lainauksia päiväkirjan tekstistä, mutta tällöinkin päiväkirjanpitäjät ovat esimerkiksi mies 44 tai keksitty etunimi Pekka 44. Ainoa oleellinen asia tutkimuksen kannalta on päiväkirjanpitäjän ikä. Sovimme tässä sopimuksessa sen, että kirjoittajan oikeaa ikää saa käyttää opinnäytetyössä.

Kotkassa  
16.11.2007

Haminassa

Kari Stenman

XXXXXXXXXX